

BATINA

Serie nouă, anul 7, nr. 83, martie 2021
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Foto: Lili SUMĂNARU

- 4 *Dobrogea, oameni și locuri de poveste*
Bătaia peștelui - *Ovidiu DUNĂREANU*
- 7 *Zestrea românilor*
Cea mai veche formă de colindat: Moșii din Cartal (I) - *Mariana COCIERU*
- 13 *Inedit*
Iubirile lui Gala Galaction - *Aurelia LĂPUȘAN*
- 17 *Profesorii noștri*
„Pe scena vieții toți suntem actori, însă nu toți jucăm
într-o piesă de valoare” - *Ana-Maria ȘTEFAN*
- 19 *Obiceiuri de pe la noi*
Mersul cu lanțul - *Adrian NICOLA*
- 21 *Personalitățile Dobrogei*
Ion Bănescu - *Aurelia LĂPUȘAN*
- 25 *Confluente etnice*
Fericit cel ce a făcut călătoria lui Odiseu - *Alexandru CONSTANTINESCU*
- 27 *Zestrea românilor*
Limba noastră cea maternă - *Margareta DONOS*
- 30 *Incursiuni*
Tulcea și tradiția sa navală - *Raluca PETRE*
- 33 *Recuperări*
Fascinație - *Gelu CULICEA*
- 34 *Adunate de peste tot*
Martie în arhivele timpului - *Aurelia LĂPUȘAN*
- 37 *Info*
Eveniment științific
- 38 *Opinii*
Cât de mult e prea mult? - *Mirela STAIKU*

*Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța*

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: PROF. DOINA VOIVOZEANU

REDACTOR ȘEF: CONF. UNIV. DR. AURELIA LĂPUȘAN
REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, RALUCA PETRE,
OVIDIU DUNĂREANU, ADRIAN NICOLA, MARGARETA DONOS

Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, B-dul. Alex. Lăpușeanu nr. 163, fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
B-dul. Tomis nr. 110, B-dul. I. C. Brătianu nr. 68
Tel/Fax: 0241 61 92 93, Tel: 0241 61 88 42
E-mail: office@scoalaarte.ro, cultural2@scoalaarte.ro

Foto: Mihaela BURLĂCEL

Luna aceasta, aducătoare de primăvară, cu atâtea sărbători și tradiții populare, una mai plăcută decât alta, pare a fi înveșmântată chiar într-o Bună Vestire. Mă gândesc că vom ajunge totuși să escaladăm și al treilea val pandemic cu mai multă speranță, o speranță masiv "vaccinată".

De această speranță profită și actul cultural-artistic. Online sau offline, cultura merge înainte, iar pandemia Covid-19, percepută ca un șoc socio-cultural, a permis noi limite de adaptare, a recreat publicul, l-a așezat cuminte

în fața monitoarelor, dar la fel de expansiv, pregătit pentru a recepta noi forme de frumos, transfigurate superior în formule adaptabile.

Observăm cum se naște din nevoie o generație de creatori culturali care știe să scormonească după resurse noi de creativitate, cursanții tradiționali își fac temele în fața profesorului chemat în casa lor prin intermediul internetului. Și lecțiile continuă. De actorie, de pictură, de canto, foto sau la multele instrumente. Centrul Cultural Județean Constanța "Teodor Burada" este un astfel de exemplu de adaptabilitate la situația existentă.

Căci însăși viața nu a stat în loc. S-a adaptat. Iar din acest război nevăzut omenirea a câștigat. A văzut cât de nelimitate sunt posibilitățile ei de a trăi frumos.

Ingredientele reușitei relocării evenimentelor culturale în format digital, live și cu deschidere către publicul online țin de câteva repere: competențele digitale existente și mereu în perfecționare ale creatorilor culturali, canalele de social-media utilizate, tipul de spectacol și chiar audiența dorită. Chiar dacă acestea existau încă dinainte de pandemie, recursul la transmiterea unor evenimente în mediul virtual a constituit cea mai la îndemână modalitate de a păstra relația cu publicul, în primul rând datorită platformelor de social media utilizate.

S-a creat, dincolo de aparențe, o solidaritate culturală, unită prin live-streaming-uri, conectată digital și cât mai aproape de public, o provocare continuă la inovare și captarea atenției prin forme superioare, profunde, inteligente, o receptare estetică ce ține de capacitatea de percepție, adaptare și profunzime.

Din bărcile răzlețite pe întinderea de apă ce acoperise coada Ostrovului Mare, cu sculele la îndemână, oamenii ascultau înfrigurați răsunetele dinspre ziuă ale nopții de primăvară și ale fluviului: un fâlfâit de aripi și un chirăit prelung, înfiorat, urmate de urletul unei fiare, încolțite de lațul viiturii pe grindul din apropiere și, din nou, de muțenia atotstăpânitoare. Numai acea fierbere, acea clipoceală surdă, ca a picăturilor unei ploii fugare, nevăzute, pe luciul undelor, ce vestea de regulă venirea dinspre Ruptură a peștilor, n-o deslușeau încă.

– Uite-acușa se crapă de ziuă și ciortaicrapii se vor îmbulzi încoace, de n-o să ne mai țină balamalele și n-o să ne-ajungă bărcile să-i răzbim – au prins a vorbi între ei, despotmolindu-și privirile din negura Dunării și căutând la cer. Întunericul se rărea în slăvi, descoperind încet-încet mijlocul de ape. De jur-împrejurul lor părea a se iți ceva albuș, așa ca o înșelăciune a ochilor și a simțurilor.

În partea de dincolo a brațului vechi al fluviului, deasupra dealului Parapet, pe tivul de cerneală al orizontului, luna nouă, cât un zbenghi roșu, spânzura de un fir iluzoriu în golul de sub coarnele ei scarabeul de aur alb, sclipitor, al luceafărului de dimineață.

Cu cât astrele se înfățișau lămurit acolo, ținându-se strâns unul după celălalt, cu atâta îi încerca un sentiment mai liniștitor de încredere în ceea ce va fi să fie. Pe baza rânduielilor secrete, citite în ele, Gheorghe Căldare stabilea cu o precizie de ceasornic sorocul împerecherii crapilor, iar faptul acesta îl prezicea de mai bine de nouăzeci de ani, și, până atunci starostele nu dăduse greș niciodată.

Iar când unii îl iscodeau, dornici să afle ce și

cum face de tâlcuiește mersul vieții în semnele din stele și din lună așa de sigur, moșneagul hâtru ridica, întâi, fără nici o noimă, din umeri, și-i suduia cu năduf, aruncându-le un: „Ptiu, maica mamelor voastre de pezevenghi!”, cumpănea apoi ceva în minte și mormăia în doi peri mai mult ca pentru sine, că ceea ce doreau ei nu era cu puțință de dezvăluit pe loc în câteva cuvinte, taina asta fiind încredințată din străbuni în neamul lui de pescari turtucăieni numai celor hărăziți...

Stârnită din senin de pe Balta Țării o pală de vânt s-a opintit, zor-nevoie, în coasta bărcilor și le-a urnit, făcându-le să se legene și să scârțâie încet, însă cum a scăpat de ele în nemărginirea fără de stavilă ce i s-a deschis înaintea, și-a ostit năbădăile și s-a mulțumit doar să însuflețească ușor oglinda apei și s-o acopere cu solzi mici. Un iz de podmoluri crude le-a răscolit nările după trecerea ei, iar o cu totul altă forfotire a pornit în același timp să crească din adâncuri și să le curme așteptarea încrâncenată din suflet. Era ca și cum pe dedesubtul luntrilor s-ar fi dezlănțuit o colcăială, un du-te-vino neobosit de năluci, care săgetau undele cu scăpărări galben-ruginii.

– Crapul va ieși la bătaie, mâine, dis de dimineață, în coada Ostrovului Mare – le-au revenit în minte vorbele de cu seară ale bătrânului ataman, iar ceea ce el consfințise calculat și încrezător, vedeau acum cu toții că se adevărea pe deplin.

Împinși parcă de o forță irezistibilă, ne mai ferindu-se de nici o primejdie, călduri-călduri peștii năvăleau prin spărtura de la cotul brațului Iordan Călin la apă scăzută, liniștită, mai strecurată și mai caldă. Crăpoaicele dolofane și buzate înotau cu valul în cap în fruntea alaiurilor.

Crapii aprigi, mlădii și mustăcioși, se ațineau în haite, întărâtați, pe urma și pe delăturile acestora. Dintre ei țâșneau câte unii și li se învârteau în preajmă, iar când le câștigau încrederea, se apropiau și se lipeau de ele. Și cum se hârjoneau așa în culmea unei beatitudini nestăpânite, surzi și orbi, pe neașteptate peștii se zbăteau năprasnic și se plesneau burtă în burtă, lepădându-și cu furie sămânța. Zdupuia și clocotea balta ca de trosnetele unor puști sub rafalele neîntrerupte ale săriturilor lor.

Odată împrôscați de turbureala văroasă a lapților, ciorchinii de icre cărămizii se împrăstiau și se depuneau la fund pe mărul reavăn, pe frunzele lunguiețe și lujerii ierburilor, pe nuielele tufelor de cătină pe jumătate înecate. În câteva zile, din bobitele coapte se înfiripa o puzderie de puiet ca un nor străveziu ce mișuna vioi în toate părțile, și care creștea și își schimba culoarea văzând cu ochii – de la mărimea unor picățele negre, cât gămălia de ac, până la aceea a unor frunzulițe, albastre-argintii, de sălcioară ...

La drept vorbind, de cum au zărit cohorte de pești înțesând locul unde se aflau, pescarii noștri s-au apucat sănătos de muncă. Brațele încordate le-au aruncat cu iscusință ostiile și furcile, le-au slobozit roată prostovoalele sau le-au tras viguros de parmacii voloacelor. Agere și necruțătoare, uneltele au prins crapii și crăpoaicele la sigur, fără să le dea nici o șansă de a scăpa. Proptiți cu genunchii de crivace, s-au luptat apoi din răspuțeri cu coșcogeamite exemplarele, agățându-le cu burele ori lovindu-le cu toporiștile și bătele în cap și pe spinare până le-au înfrânt și au reușit, epuizați, să le ridice peste marginea bărcilor. Iar lotcile, îndată ce se vârău și nu mai rămăneau decât de o palmă afară din apă, luau la repezeală calea satului pe lângă puiul de renie Aurica în jos...

Preț de mai bine de o săptămână, nimeni dintre ei și din familiile lor n-au avut stare. Peștele capturat la început l-au cărat și au umplut cu el până la refuz cele trei ghețării, anume săpate pentru ocazia asta încă de iarnă, la vale de cimitir în malul din capătul viei fraților Nelu și Nicu Poștaru. Ce a venit pe urmă, l-au adus acasă. Femeile, bătrânii și copilandrii de abia au dovedit să-l curețe de solzi și de urechi, să-l taie și să-i scoată mațele, să-l spele de bale și de sânge, să-l scurgă bine, să-l cresteze și să-l pună la sărat în copăi și albi de lemn. După ce l-au lăsat așa să-și ia sare cât avea nevoie, l-au înșirat pe culmile de sârmă din curte la uscat, prinzându-l cu cârlige de rufe. Luminau crăpălăii despicăți pe spate

Pictură de Ioana Voineagu

bătăturile întocmai unor izmene și cămăși întinse la zvântat. Părea că toată lumea din sat fusese atinsă subit de o boală nouă, molipsitoare și greu de lecuit, boala înălbitului schimburilor.

Când n-au mai găsit pe unde să-l mai depoziteze, s-au sfătuit cu primarul Gaulea și cu popa Tudorancea și, primind dezlegare de la aceștia, au stabilit că din ce prisosea, să facă pomana peștelui, la care după datină participa întreaga suflare a satului.

În ziua fixată – într-adevăr o zi după inima lor: sclipitoare, blândă, inundată de miresme, fără geană de nor și pic de vânt –, încă din zori gospodarii au ieșit în drum, însuflețiți și puși pe fapte mari. Au măturat lună și au stropit porțiunea din spatele bisericii până în drept cu Cișmeaua de Piatră. Au scos de pe unde știau și au potrivit cap la cap zeci de mese, iar de o parte și de alta a acestora au aranjat zeci de canapele și scaune, în așa fel încât au întocmit o singură masă neobișnuită, la care, spuneau ei, „să încapă toți ai noștri și să mai aibă loc și alții, din satele vecine, rude și cunoscuți, dacă s-or brodi să treacă pe aici și or avea hatârul să ne cinstească bucatele.”

Nici nevestele nu au stat cu mâinile în sân. Au dat fuga și au acoperit „balaurul de scândură” – cum îi ziceau ele în glumă măsoiului – cu fețe de masă albe, curate, iar pe canapele și pe scaune au așternut velințe, cuverturi și preșuri înflorate, neatinsse și moi – că doar odată pe an era o astfel de sărbătoare și nu se cădea s-o întâmpine altcumva –, ca acei ce aveau să șeadă pe ele, să se simtă în largul lor.

Imediat după asta, fiecare familie a aprins

focul, a încins plita și cuptorul, a pus oalele, cratițele, tigăile și ceaunele la lucru și a gătit ce s-a priceput mai bine și mai gustos.

În câteva clipe, deasupra așezării s-au răspândit valuri-valuri de arome ce-ți trăsneau nasul și făceau să-ți lase gura apă de la multe poște, de parcă întreg universul devenise o imensă bucătărie.

La puțin după ceasul amiezii au început să curgă de pe ulițe, cu mic, cu mare, ferchezuiți și veseli și să se strângă în jurul mesei din drum. Grupurile au adus și rânduie pe ea fel de fel de mâncăruri din pește – unele mai acătării și mai îmbietoare decât altele –, și toate cele ce se cereau pentru un ospăț ales și strașnic.

Era atâta belșug, atâta strălucire și răsfăț de bucate acolo, că abia puteai să-ți înfrânezi poftetele, iar despre ochi ce să mai zicem, le sorbeau nesătui, nedezipindu-se nicidecum de la ele. Să vezi și să nu crezi: șiruri de oale cu borș din căpățâni și cozi, de stătea polonicul drept în el, dres cu oțet și ardei iute; tăvi peste tăvi de plachii rumene din ciortani întregi, garnisite cu crenguțe de cimbriu, foi de dafin și roțițe de lămâie: crăticioare cu crapi umpluți și de marinată; potop de castroane cu piftii și pilaf, alături de platouri cu grămezi de bucăți prăjite; farfurii cu ghiotura, de toate mărimile și culorile, și întinse, și adânci, de lapți fripți cu smântână, de scordolea, rasol și salată de icre ornată cu feliuțe de măslina; vase fără socoteală cu saramură de crap la grătar ori la proțap, sau de burtă de crăpoaică făcută pe jeratic de vișin; funduri de lemn cu zeci de mămligi aburinde, vârtoase, cât dublele, tăiate cu ață pescărească; mulțime de tavale cu plăcintă de praz cu pește; mormane de batog afumat și sărat; șiruri de castronele cu mujdei de usturoi sau de hrean ras, bătut cu miere, pătrunjel tăiat mărunț și oțet; purcoi de pâini mari, bălane, rotunde, coapte pe vatră;

sticle, ulcele și ploști fără măsură legate la găuri și de toarte cu șervete scurte, de muselină, pline cu vinuri – unul roșu, sânge de iepure, iar altul alb-gălbui, ușor și tămâios –, reci, ca lacrima de limpezi, scoase din butoaie cărora atunci le dăduseră cep; laolaltă cu tipsii încărcate cu cireșe de mai, și câni cu buchete de iasomie și zambaci mov; și câte și mai câte. Fluviul, mărinimos, le oferise prinosul său obișnuit, iar ei – oameni simpli și drepti ca viața din satul lor –, iată, știau să-l primească și să se bucure de el, simțindu-se mulțumiți și fericiți că reușiseră să ducă la bun sfârșit, și în acest an, canoneala cu nuntirea crapului.

Nimeni nu și-a îngăduit să ia loc, până când mâncarea și băutura n-au fost slujite de popă și de dascăl. Și-n timp ce vocile acestora răsunau cumpănite, pogorându-le în suflet cu evlavie o tihnă plăcută, gândurile, asemenea mănșilor sălbăticiți, lăsați liberi și uitați pe grinduri, le-au zburat la cei plecați dintre ei în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde, cum glăsuiau cei doi oameni ai bisericii, a fugit toată durerea, întristarea și suspinul, iar de-a pururi era viața.

– Dumnezeu să-i ierte! Fie-le veșnică, lor, pomenirea! – a rostit cu tărie preotul la terminarea blagosloveniei sale, să se audă dintr-un capăt într-altul al mesei, a apucat un pahar și a vărsat câteva picături de vin în țărână, invitându-i pe toți să facă la fel, apoi i-a poftit să se așeze și să mănânce în voie...

Și unde nu s-au pus sătenii noștri pe înfulecat la bunătați! Se băteau lupi la gura lor. Umpleau stacanele, le dădeau într-o bucurie peste cap și vorbeau pe urmă cu glas înalt și cu aceeași poftă înfocată între ei, de ziceai că-s fuduli de urechi și că nu se mai văzuseră de-o veșnicie.

Cea mai veche formă de colindat – Moșii din Cartal (I)

Dr. Mariana COCIERU,
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, Chișinău

În localitatea românească Cartal (atestată la 1645, arheologii presupun că a fost constituită pe ruinele unei fortărețe romane ridicată pe locul așezării celtice Aliobrix), redenumită actualmente de autoritățile ucrainene Orlovca (r. Reni, reg. Odesa, Ucraina), atestăm viabilitatea unui fenomen de cultură tradițională, și anume practicarea obiceiului Colindatul cu măști (Moșii) de către confreriile de flăcăi. O evidentă atestare documentară a satului Cartal o face ilustrul cărturar al umanismului românesc și domnitor al Moldovei, Dimitrie Cantemir, în lucrarea sa *Descrierea Moldovei*: „Cartal, așezat pe Dunăre, la vărsarea Ialpuhului, față în față cu Isaccea, o cetate fără însemnătate. Aici turcii bătură pod peste Dunăre, când au purtat război cu rușii în 1711” [1, p. 39]. Actorul Nicolae Jelescu, originar din Cartal, într-un interviu acordat ziarului *Jurnal de Chișinău* se referă și la vechimea acestei localități: „Îmi lipsesc pădurile de salcâmi și priveliștea munților de peste Dunăre, de la Isaccea. Din Cartalul meu se văd munții Dobrogei, foarte vechi, acolo se află și una din cele mai vechi mănăstiri românești – mănăstirea Cocosul. Iar la marginea satului meu există o cetate antică, se numește Cetatea Romană. <...> Satul meu e împărțit în două regiuni: La Daci și La Romani” [2]. Motivația performării inedite a Colindatului cu măști în satele din Bugeac (Cartal, Satul Nou), aflate acum pe teritoriul Ucrainei, o descoperim în diverse surse documentare. Mai mulți informatori intervievați au subliniat în raportările lor faptul că localitatea Cartal este o așezare cu populație românească, vădind în acest fel consecvența spiritului identitar românesc: „Majoritatea populației îs dobrogeni, apoi moldoveni (de peste Prut) și transilvăneni. Oamenii au venit în acest sat din România, dinspre Bulgaria și din Bulgaria” [3], după încheierea războiului ruso-turc din 1806–1812. Prin urmare, populația românească venită din munții Dobrogei, dar și din Transilvania, și Bulgaria au adus cu ei și tezaurul spiritual moștenit de la străbuni, valorificându-l

și promovându-l în această localitate și în zilele noastre.

O altă dovadă a spiritualității românești a localnicilor este obstinarea acestora de a sărbători Crăciunul conform calendarului gregorian, așa cum este oficiat și în întreaga Românie. Faptul respectiv conferă Cartalului un statut aparte, evidențiindu-l de celelalte sate populate de românii din Ucraina: „Cartal este celebru printre satele locuite de românii din Ucraina prin faptul că oamenii de aici se încăpățânează să țină Crăciunul pe stil nou. Adică pe 25 decembrie. Cu toate că slujba este făcută după calendarul bisericii ruse, iar nașterea Mântuitorului pică în ianuarie. Pe 25 decembrie sătenii se adună pe platoul din fața bisericii. Cântă colinde românești și sărbătorească odată cu toată biserica creștină apuseană nașterea pruncului Sfânt” [4].

În materialul de teren conservat în Arhiva de Folclor a Institutului de Filologie al AȘM depistăm în narările informatorilor argumente privind intențiile sovieticilor de a modifica tradiția seculară a colindatului: „Anul acesta, 1967, fiindcă sovietul sătesc nu dă voie să îmble cu Colinda, flăcăii au făcut Moșul (nu și Colinda propriu-zisă) la Anul Nou. Învățătorii dau sfat ca să se îmble de Anul Nou pe nou și cu Colinda, dar nu îmblă nimeni” [3]. Din fericire, intenția autorităților de a aplica procedura de

apără și sfințește casa gospodarului, o pregătește atât pentru Nașterea Domnului, dar și pentru noul an care începe să se zărească. <...> El este «moșul» casei, bătrânul ancestral, sfătuitorul, ocrotitorul, care nu trebuie să lipsească din nicio gospodărie!» [8].

Prin moși exegetul român Romulus Vulcănescu definește mai multe soiuri de divinități mitice printre care și „făpturi mitice protectoare, ca genii apotropaice ale vetrei, casei și gospodăriei unei familii, ca și a spiței de neam și a moșiei unui neam. În acest stadiu strămoșii și moșii dețin un rol important în viața spirituală a comunității lor de familie și de neam. Sunt invocați ori de câte ori familia sau neamul e în primejdie acută și tot de

atâtea ori când familia sau neamul se călește de fericire și bucurie” [9, p. 210]. Scopul acestora e de a sugera instaurarea timpului sacru în calendarul popular românesc, drept perioadă în care se desfășoară o serie de rituri și ceremonii pentru întreaga comunitate rurală.

Ca zei protectori ai căminului, similari cu percepția moșilor și strămoșilor românilor, la romani existau manii, înlocuiți, mai târziu de lari și penai. Manii erau considerați „spirite ale morților” sau „umbrele morților” și erau venerați printr-un străvechi „cult al morților”, prin care cei decedați erau divinizați. Urmașii acestora, larii, ca „genii binefăcătoare”, tutelare ale căminului, protectoare ale familiei, au descendent în prelați. Aceștia din urmă erau „toți strămoșii (deci zei foarte bătrâni) care participaseră la întărirea și extinderea casei și moșiei familiare. Din acest punct de vedere se poate vorbi de o rudenie divină între penaii aceleiași comunități etnice care are la bază o rudenie umană continuată astfel și post-mortem” [9, p. 212]. Aceștia, în tradiția populară „erau figurați prin bătrâni cu capetele acoperite cu un văl, ceea ce denota sacralitatea lor. Cultul lor, similar celor al larilor, a supraviețuit în Oltenia la bocitorii acoperiți cu năframe pe cap” [9, p. 212]. În viziunea lui Romulus Vulcănescu moșii și strămoșii poporului român sunt mai întâi „divinități domestice și apoi comunitar-etnice de ordin pre- și protoromânesc” [9, p. 212]. Prin urmare, de Crăciun și Anul Nou, timpul sacru al solstițiului de iarnă, era consfințit prin tradiție colindatul în cete de mascați, printre care vedem măști de moși (Cartal), dar și de babe (Satul Nou, care apar după anul 2002 și în repertoriul mascaților din Cartal). Mascații moși, menționează Romulus

deznaționalizare prin interzicerea practicării unor obiceiuri populare calendaristice a eșuat, aceste cutume ale culturii tradiționale fiind prezente și astăzi în viața socială a satelor respective.

Colindatul în ceată bărbătească în localitățile Cartal și Satul Nou din r. Reni se practică sub o formă inedită numită Moșii. Cercetătorul Iulian Filip, axându-se pe existența unei galerii imense de Moși în diverse reprezentări folclorice, identifică în această formă intermediară de dramaturgie populară colinda-teatru [5, p. 151] sau spectacolul-colindă (remarca exegetul teatrului popular din Moldova Vasile Adăscăliței: „Nevoia de teatru a acționat imperios, schimbând obiceiul-colindă în spectacol-colindă. Acest lucru s-a adâncit și desăvârșit timp de veacuri, poate chiar de milenii. El «are a demonstra că marea dezvoltare a artei este legată de dezvoltarea magiei»” [6, p. 36]). În volumul Sărbători și obiceiuri: răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român este menționat colindatul cu măști umane Moșoii, atestat în localitatea Tulucești, jud. Galați, în anul 1976: „Cântau la fereastră în noaptea de Crăciun, iar în cele trei zile ale Crăciunului veneau la horă și făceau scamatorii. Mai apoi cu ceata de plug la Anul Nou. Acesta mai curând” [7, p. 304]. Vizibile similitudini vom identifica și cu Moșoii și Moșoaiele comunei Luncavița, jud. Tulcea (Dobrogea, România): „Moșoiul și Moșoiuța reprezintă cele mai arhaice forme ale creștinismului, alungătorii tuturor relelor și nenorocirilor, care încearcă să încheie anul și să contamineze noul an, care abia se zărește. Moșoiul are rolul de a «curăța» sufletul de rău, de a primeni conștiințele noastre și, mai ales, de a vesti și slăvi Nașterea Mântuitorului! Moșoiul

Vulcănescu, aveau un comportament ludic decent vizavi de superstiții. Când apar în joc și măștile de babe, glumele deveneau indecente, aluziv abordându-se cultul fecundității agrare: „În Bucovina și Moldova, jocul Moșului, asociat de cel al Babei, a căpătat semnificații erotice, legate de satira revivificării” [9, p. 329], „un fel de reviviscență a cultului fecundității agrare transsimbolizată de-o afecțiune senilă” [9, p. 216]. Romulus Vulcănescu subliniază că, din punct de vedere etnologic, moșii și strămoșii au reprezentat și mai reprezintă și astăzi o instituție spirituală a comunităților sătești, care generează norme de conduită socială prin obiceiuri și tradiții, considerate sfinte, grație faptului că erau stabilite de obștea oamenilor bătrâni și buni cu statut de moși-zei, făpturi mitice.

Arhiva folclorică a Academiei de Științe a Moldovei (AFAȘM) dispune de informații stocate pe suport magnetic, dar și manuscris, ale cercetărilor de teren efectuate în mai multe sate din raionul Reni în anul 1967. După aproximativ 40 de ani, în 2006, a fost efectuată o expediție folclorică repetată în localitatea Cartal pentru a consemna și a cerceta fenomenul Colindatului în performare și a documenta elementele acestuia vizând tradiția și continuitatea. În cele ce urmează vom prezenta dramaturgia cutumară a obiceiului, însoțindu-l pe parcurs de comentariile necesare.

După cum am observat mai sus, din relatările actorului N. Jelescu, satul este împărțit în două regiuni. Și pictorul Tudor Botin, născut în Cartal, menționa același lucru într-un articol despre colindele de Crăciun interpretate în satul său de baștină, referindu-se la ceata de mascați a „băltăreților” și la ceata flăcăilor „de la pădure” [10, p. 3]. Investigând colindatul în satul Cartal, Eugen Rauța ne aduce câteva detalii privind împărțirea teritorială a localității și denumirile preferențiale ale acestora în anumite perioade cronologice: „Din moș-strămoși se povestește că satul Orlovca se împarte în două părți: spre răsărit «plenașii» (de la plean, harman), iar spre apus «băltăreții» (de la baltă). Așa se numesc numai la Crăciun. Iar în zilele obișnuite: spre răsărit «pădurea» (cândva era pădure), spre apus «chiatra» (era zăcămintă de piatră)” [11, p. 35].

În ajunul sărbătorilor de Crăciun, relatează informatorul I. Alici, în anul 1967, flăcăii-colindători „fac două cete mari, câte una în fiecare jumătate de sat. Ceata mare are vo 12 persoane. Înainte merge Ceata mare, iar din urmă Ceata Moșului” [3]. „Moșul, explică cercetătorul N. Băieșu, se prezintă aici ca un fel de semidrac-semiom: cu coarne, înainte are

pusă o piele de iepure; pe față are mască de om bătrân, cu barbă, este îmbrăcat în manta militară (cu epoleți, medalii), în mână ține o măciucă făcută din papură, la cingătoare are prinse patru clopote, este împodobit cu panglici; nu vorbește, ca să nu-l cunoască lumea; este posibil ca Moșul, specific sudului, să fie un personaj preluat din tradiția bulgară a Cucherilor” [12, p. 142].

Cercetarea etnologică de teren din 2006 ne-a demonstrat o altă situație vizavi de numărul actanților implicați în colindat, acesta crescând considerabil până la 20-25 de flăcăi în Ceata mare. Cât timp colindă gospodăriile satului cele două confrerii se află aproape una de alta ca nu cumva să se întâlnească cu cetele din cealaltă parte a satului și „să mănânce bătaie”. Flăcăii din Ceata mare „colindă la fereastră, uneori în casă, dacă gazdele au fete” [3]. Obligatoriu interpretează colinda de casă (Colindul ăl mare). Apoi la rugămintea gospodarilor sau din propria inițiativă Ceata mare cântă și alte colinde: de flăcău, de fată, de vădană/vădăv, de militar, de bătrâni, de nou născut, de fetiță, de tineri căsătoriți, de preot, Colindul Maicii Domnului etc. („Dacă în casă este fată mare, ea spune: «Colindați-mă și pe mine». Și atunci colindătorii cântă și pentru fată o colindă specială. Astfel pot cere și ceilalți membri ai familiei” [3]). Detalii interesante privind performarea etapizată a Colindului de casă sesizăm în relatările lui Tudor Botin: „«Colindul de casă», care e de mai multe feluri, se cântă în decursul nopții de Crăciun: începeau cu «Colindul de seară», apoi urma «Colindul cel mare» și se sfârșea cu cel din «Zori de ziuă»” [10, p. 3]. Cântecele ritualice, executate alternativ, antifonic („colindătorii cântă câte doi, apoi alții doi” [3]), este acompaniat, uneori, la un

instrument muzical („clarinet, armonie, baian”). După plecarea cetei mari vine la fereastră grupul Moșului, care nu cântă, ci numai joacă dinaintea geamurilor („el nu vorbește ca să nu-l cunoască, el nu intră în casă, face scamatorii la geam” [3]). Pentru urare actanții obiceiului respectiv primesc răsplată: colaci, dulciuri și bani. A doua zi dimineața, în centrul satului, se adună toate cele patru cete din ambele părți ale localității. Aici are loc concursul Moșilor: „Care ar fi mai groaznic și ar face mai multe scamatorii, urmate de bătaii cu bătele din papură, acela ocupă locul întâi” [10, p. 3]. Are loc și „concursul horelor”. „Acolo moșii se arată cine-s ei. Fac hora toți împreună” [3]. „Pe vremuri la horă se adunau doar bărbații satului. Acum obiceiurile s-au schimbat, încât vin și femei, copii de toate vârstele” [10, p. 3].

Informatoarea Maria Țurcanu, profesor de biologie și chimie, originară din localitatea Cartal, descrie fenomenul cercetat astfel: „În ajun de 24 decembrie, în sat se gătește toată lumea de Crăciun, se fac numaidecât bucate de Crăciun: sarmalele, răcitur, de acuma și alte bucate <...>, dar acestea în principiu se fac numaidecât <...>. Și în seara de Crăciun, deci toți gospodarii, doritori de a-și onora ograda cu cetele colindătorilor, lasă porțile deschise și luminile aprinse, și din casă în casă umblă ceți de băieți mai mici până la orele zece, mai târziu de-acuma vin și ceilalți mai mari. Vin cețile de flăcăi care pot fi de vreo 4-5 flăcăi. Fiindcă satu-i mare se formează mai multe ceți, dar îndeosebi se atrage atenția la Ceata mare care se face dintr-o parte a satului și din altă parte. Satul e împărțit în două părți: partea de la piatră și partea de la pădure. Partea de la pădure se numeau plenari, se ocupau cu pământurile, aveau parcele de pământ, le cultivau, iar cei de la piatră extrăgeau piatră de acolo, că e carieră de piatră, și așa și a rămas. Și din ambele părți a satului se fac două Cete mari de flăcăi care sânt ori recruți, să plece la armată, ori chiar după armată și două cete care însoțesc Moșul. Doi Moși se fac deci, Moșul dintr-o parte de sat și alt Moș. Iată aceste ceți sânt cele mai onorate și gospodarii le primesc cu mare plăcere <...>.

Culeg.: Pe la ce oră pornesc cetele mari?

Inf.: Pe la orele șase de-acuma trebuie să pornească, fiindcă satu-i mare și trebuie să meargă la fiecare gospodar din casă în casă. <...> La fiecare casă cântă Colindul ăla mare, de regulă trebuie să-l cânte tot, dar fiindcă satu-i mare și nu reușesc, ei îl prescurtează. <...> Înainte merge Ceata mare ca să-l păzească pe Moș, să deie de veste că iată vine Ceata Moșului și înaintea Ceții Moșului nu are dreptul să vină nimeni <...>, n-am văzut, dar știu că ne povesteau bătrânii, <...>

care nimerea în calea Moșului era rău de dânsul, fiindcă ei poartă niște măciuci foarte puternice și era periculos, deci nu are trecere nimeni înaintea lor.

Culeg.: Dar după Moși se mai colindă?

Inf.: Da, după Moși deacuma pot să mai umbli și celelalte ceți să colinde și așa umblă din casă-n casă până când ajung în centrul satului înspre dimineață.

Culeg.: A doua zi ce se întâmplă?

Inf.: <...> În centrul satului se face o luptă așa improvizată dintre cei doi Moși. Ceata Moșului dintr-o parte și alta îl ridică pe Moș pe mâini, flăcăii îl ridică pe mâini și ei așa, în sus, ridicați pe mâini trebuie să se închine, să se salute și să se lupte, ca să se deie unul pe altul jos din brațele băieților. Unul din ei trebuie să câștige.

Culeg.: Care este semnificația acestei lupte?

Inf.: Dintotdeauna a fost o concurență între două părți ale satului, care parte a satului are flăcăi mai frumoși, mai puternici, mai îndrăzneți. Și asta era o cinste pentru partea cea de sat care câștigă. Lupta trebuie să meargă de trei ori <...>.

Culeg.: Ce se întâmplă mai departe?

Inf.: Părinții ne povesteau, că în ziua de Crăciun, <...> flăcăii, poate nu flăcăii care au făcut ceata, dar flăcăii satului strângeau bani și tocmeau muzicanți și făceau horă în sat, joc în sat și jocul ținea până la asfințitul soarelui” [13].

Același spectacol l-am surprins în detalii și în relatările informatoarei Eufrosinia Berlinscaia din s. Cartal, fost dascăl la școala din localitate: „Satul înainte era împărțit în două părți. Aștea de aicea erau băltăreții, care trăiau la baltă. Aștea erau plenașii, care au pleaturi, se ocupau cu agricultura <...>, fiecare [parte a satului – n. n.] are ceata lui: Ceata Moșului și Ceata mare. Și de când mă știu eu mică, Ceata mare se îmbrăcau în marinari și Ceata Moșului erau mai tineri. Aia erau care s-au eliberat de la armată, care erau marinarii, iar aliați abia se duceau în armată, care erau la Moș. <...> În afara de asta erau cete, cete mai mici <...>. Moșul ăsta <...> reprezintă un duh bun. El îi frumos și totodată strașnic parcă. <...> Personaj cu două fețe opuse, e strașnic pentru duhurile rele care stau pe la casele oamenilor și frumos pentru oamenii la care vine el. Are măciucă. Asta-i tot un simbol, adică el alungă duhurile rele de la casele oamenilor. Iată ce înseamnă Moșul. <...> El trebuie să bată măciuca până <...> o distruge” [14]. Precizarea respectivă ne motivează să conchidem o reminescență a ritualurilor cu măști din nopțile de priveghi, un cult străvechi de cinstire a morților. Lucia Berdan decodificând simbolistica măștii populare în riturile de trecere se referă și la originea păgână,

precreștină a acesteia: „La origine, pretutindeni, măștile au avut un caracter ritual, fie că erau zoomorfe sau antropomorfe. Masca, în ipostaza de recuzită a mitului, reprezenta, prin însăși figurarea ei, un spectacol, care era, la origine tot ritualic. Cel mascat (sau travestit prin machiaj) se transpunea într-o nouă ființă, care întruchipa, de obicei, strămoșii de neam sau animalul totem al comunității” [15, p. 254]. Practicarea jocurilor cu măști umane, subliniază Romulus Vulcănescu, prin deghizare, travestire, și mai evoluat, prin transfigurare, deține un rol important în cadrul ceremonialurilor magice: „Cei ce se mascau, individual sau în grup urmăreau, pe lângă protecția reală sau magică cu ajutorul măștilor și legătura spirituală prin măști cu presupusele forțe supraomenești (benigne sau maligne), cu închipuitele făpturi divine (demoni, semidivinități, divinități și eroi), care socoteau că îi domină, persecută sau protejează” [16, p. 13]. În viziunea etnologului, actantul purtător al măștii în perioada primitivă era marcat de valoarea sacră a ei, realizând o transcendere în timpul și spațiul profan. Transfigurarea magică evoluează treptat în cea ludică, însemnând „schimbarea stării psihosociale declanșate de jocul artistic cu mască în datinile familiale și calendaristice, desacralizarea măștii” [16, p. 15]. Forma evoluată a transfigurării este cea dramatică, întâlnită în teatrul popular, minodrama ritualică și drama socială, unde

„purtatul sau jucatul măștilor este efectul unei schimbări de spirit de ordin divertismental, care se transmit de la artistul amator la public” [16, p. 15]. Cu toate acestea, mutațiile survenite în aspectul funcțional al măștii, de la funcția mimetică la cea cathartică, de la imitare la creație, nu influențează perceperea arhetipală a măștii de către comunitate, dacă ne referim la cea a Moșilor din Cartal. Masca Moșilor reprezintă și astăzi un produs al imaginației mitico-mitologice, care „își păstrează funcția de păcălire, cu intenția de a asigura celui care o poartă o trecere mai ușoară peste «pragurile» pe care le are de depășit, pentru că masca presupune și o serie întreagă de interdicții, dar îi și dă dreptul la un comportament ce iese din tiparele cotidianului, realului imediat” [17]. Actualmente, semnalăm o simbioză a funcțiilor magico-ritualice și estetice, dovadă servind păstrarea în mentalitatea colectivă a locuitorilor satului Cartal a unor reminescente mitico-oculte (respectarea „tăcerii magice” de către Moși pentru a nu fi atacați de demoni, interdicția scoaterii măștii de către purtătorul ei pentru a nu putea fi identificat de comunitate, lovirea bătelor/măciucilor de pământ în scop apotropaic, sunarea clopotelor prin mișcări coregrafice ale Moșilor, credința în alungarea spiritelor rele etc.). Cu toate acestea, etnologul Mihai Pop insistă asupra aspectului preponderent spectacular al jocurilor actuale cu măști: „Jocurile de Anul Nou, jocurile cu măști înainte de toate, elemente rudimentare de teatru, sunt și ele acte ceremoniale, dar în desfășurarea lor elementul spectacular are o mult mai mare pondere. Dacă așa cum arată antropologii, la început omul s-a travestit, s-a mascat pentru a comunica cu strămoșii, cu reprezentările mitologice, mai târziu, travestirea și mascarea au devenit procedee de organizare a jocurilor. La noi, masca a ajuns o recuzită a jocurilor de Anul Nou. Din recuzită, cu valori simbolice rituale, a devenit o recuzită a spectacolelor” [18, p. 184] obținând astfel conotații și funcții noi. În viziunea noastră, simbolismul magico-ritualic al Moșilor din Cartal e mai pronunțat în mentalitatea populației în vârstă, în comparație cu optica generației în creștere, care percepe predilect latura spectaculară a fenomenului.

Informatoarea Eufrosinia Berlinscaia în interviul acordat s-a referit la o serie de tradiții importante ale ritualului magic: „Prima dată colindătorii trebuie să colinde pe stăpânul casei <...>. De stăpân sunt mai multe. Este care de cu seară, este cari spre dimineață. Spre dimineață <...> gospodinele, undeva așa la revărsat de ziuă, <...>, gătesc mâncări, <...> una din tradiții că să

fac ghiozlolmeli, un fel de plăcințeli cari se fac aiși la noi, și colindătorii, de-acuma ei își obosiți, și ei îi servesc măcar câți una și anumi atunși ei colindă un colind care se numești Dragi domnia lui. Da așa ești, colindele Al mari se numești, adică cel mari <...>. În casele unde gospodăreau fete mari, și vin cetele <...>, ea trebuie să le coasă la căciuli flori, flori albi, înainte le făceau din parafină, așa-ia interesante. <...> Stăpânul casei îi invita pe flăcăi în casă, îi așază la masă, îi servea acolo câte un pahar de vin, <...> ei colindau, da fata în timpul asta li cosea la flăcăi florile. <...> La început intră Ceata mare, apoi vine Moșul, Ceata Moșului. Ei trebuie să umbli toată noaptea ca să se întâlnească La Moșu-n deal” [14].

Participanții Colindatului sunt flăcăi între 15 și 25 de ani. Felul interesant de a se deghiza al colindătorilor l-am reconstituit din informațiile aduse de primarul localității Cartal, Ion Chironachi: „Înainte aveau costume naționale, dar acum nu mai sunt acele costume și au hotărât, acei dacă să pădurari să aibă de formă marină, iar aceștia de-acuma de pichete de grăniceri” [19]. Detaliile aduse de Eugen Rauța diferă parțial de cele consemnate de noi: „Vârșnicii satului consideră: «până la sosirea veneticilor în Moldova tinerii îmbrăcau uniforme armatei române. Ce a fost mai înainte când aceste pământuri intrau în componența Moldovei, se aflau sub protectoratul turcesc, al imperiului rus, locuitorii satului nu pot spune». Însă afirmă că uniformă militară a actanților este un atribut obligatoriu. Și pentru fiecare locuitor din Orlovca participarea la sărbătoarea de Crăciun este o onoare, este recunoașterea maturizării, bărbăției, puterii” [11, p. 35]. Așadar, îmbrăcați în uniforme militare și cu flori la bonete, flăcăii colindă tot satul interpretând doar fragmentar Colindul al mare. Iar în dimineața de Crăciun, pe la orele 8-9, încep să colinde în cruciș cele vreo cincizeci de gospodării din centrul satului, amplasate pe o parte și alta a străzii centrale. Colindatul de dimineață, ca un adevărat spectacol destinat celor vreo două mii de spectatori, care se adună în centrul satului numit foarte sugestiv La Moșu-n deal, începe cu o oră jucată de Ceata mare și Ceata Moșului, care se unesc, formând o singură ceată. Apoi, ca la un semnal, pornesc să colinde gospodăriile lăsate anume pentru ziua de Crăciun. Stăpânii acestor case au bucuria de a primi în fiecare an doi Moși și două cete. Abia când cetele ajung să-și inverseze teritoriile, colindatul propriu-zis ia sfârșit. Începe lupta pentru supremație dintre Moși și cetele acestora și multășteptatul spectacol pentru publicul cartalean și oaspeții acestora.

Ca adevărate genii benefice, Moșii își arată la început gratitudinea unul față de altul, făcându-și diverse daruri, ca mai apoi ajutați de armași/oșteni să înceapă lupta. Este prezentă numerologia simbolică în desfășurarea triplă a luptelor dintre Moși. Cea de a treia bătălie trebuie să se soldeze cu înfrângerea unuia din Moși. Îvinge cel mai puternic, mai isteț și mai experimentat.

Va urma

Referințe bibliografice:

1. Cantemir, Dimitrie. Descrierea Moldovei. Colecție inițiată și coordonată de Anatol și Dan Vidrașcu. Chișinău: Litera; București: Litera Internațional, 2001. 256 p.
2. Nechit, Irina. „Din satul meu Cartal am moștenit o română corectă”: Interviu cu actorul Nicolae Jelescu, director artistic al Teatrului Poetic „Alexei Mateevici”. Jurnal de Chișinău. 2012, 11 septembrie. Mod de acces: <http://www.jc.md/din-satul-meu-cartal-am-mostenit-o-romana-corecta/> (vizitat la: 13.06.2017).
3. AFAȘM, 1967, ms. 175, f. 2; Cartal (Orlovca) – Reni – Odesa; inf. Ion I. Alici, 68 ani; culeg. N. Băieșu.
4. Vârzaru, Cătălin F.; Damian, George. Călători printre românii din sudul Ucrainei. Viermi de mătase pe chipurile Sfinților. Infoprut. 2010, 5 octombrie. Mod de acces: <http://infoprut.ro/677-calatori-printre-romanii-din-sudul-ucrainei-viermi-de-matase-pe-chipurile-sfintilor.html> (vizitat la: 13.06.2017).
5. Filip, Iulian. Miracolul scenei în arta populară. Teatrul popular din Basarabia și Bucovina de Nord: Afirmarea dramaticului și poetica sincretică. Chișinău: Profesional Service, 2011. 256 p.
6. Adăscăliței, Vasile. Teatrul popular de Anul Nou în Moldova. Iași: PIM, 2015. 631 p.
7. Sărbători și obiceiuri: răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român/ coord. Ion Ghinoiu. București: Editura Enciclopedică, 2004. 440 p.
8. Sărbătoarea Moșoaielor, 10 decembrie 2014. Mod de acces: <http://www.romaniaturistica.ro/sarbatoarea-mosoaielor-luncavita-tulcea> (vizitat la: 10.07.2017)
9. Vulcănescu, Romulus. Mitologie română. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987. 706 p.
10. Bogdea, Dan. Colindele de Crăciun înaltă sufletele oamenilor: Interviu cu pictorul Tudor Botin, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova. În: Dunărea Creștină: Supliment al revistei „Alfa și Omega” pentru sudul Basarabiei. 1999, anul I, nr. 2 decembrie, p. 3.
11. Rauța, Eugen. Datini. Sfințe sărbători: Culegere de folclor din raionul Reni. Chișinău: S. n., 2014. 104 p.
12. Băieșu, Nicolae. Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă. Chișinău: Tipografia Centrală, 2008. 412 p.
13. Arhiva personală, 2007; Bozieni – Hâncești; inf. Maria Țurcanu, originară din Orlovca (Cartal) – Reni – Odesa, 47 ani; culeg. M. Cocieru.
14. Arhiva personală, 2006; Orlovca (Cartal) – Reni – Odesa; inf. E. Berlinscaia, 56 ani; culeg. M. Cocieru.
15. Berdan, Lucia. Masca-simbol în structura obiceiurilor familiale. În: Anuar de lingvistică și istorie literară. Seria B. Istorie Literară. 1994-1995, Tom XXXIV, pp. 253-260.
16. Vulcănescu Romulus. Măștile populare. București: Editura științifică, 1970. 347 p.

Iubirile lui Gala Galaction

Aurelia LĂPUȘAN

Olga Sacara –Tulbure s-a născut în anul 1856, în România, și a murit în luna mai a anului 1927 în Statele Unite ale Americii. Este prima femeie care a urmat cursuri de medicină la București. Maria Cuțarida, prima femeie-medic a României, se afla deja în anul al III-lea, dar la Facultatea de Medicină din Zurich.

Olga Secară a lucrat la Institutul surorilor de caritate din București și apoi la Sanatoriul din Techirghiol. În 1900, al doilea an de funcționare a Sanatoriului, după medicul Nicolae Marinescu Sadoveanu. Se înființase un post permanent de medic, i se amenajase un apartament ca locuință. Dr. Olga Secară a stat la Techirghiol trei ani "îngrijind cu multă dragoste și devotament copilașii aflați sub priceputa d-sale căutare."¹

În anul 1900, sub atenta îngrijire a Olgăi Secară, au fost tratați 124 de copii, sanatoriul fiind deschis la 1 iulie și funcționând tot anul. Iarna a fost grea și condițiile de aprovizionare foarte dificile. Anul următor au fost tratați 156 de copii.

În mai 1903, când Iosif Dona este numit medic definitiv al Spitalelor Eforiei, cu însărcinarea de a conduce Sanatoriul Maritim de la Techirghiol, Olga Sacara pleacă la Craiova, apoi la București.²

În ultima parte a vieții Olga Sacara Tulbure a lucrat în Franța, la Paris, Londra și mai târziu în SUA, la New York și Los Angeles.

A murit la 71 de ani, departe de țară, iar cenușa i-a fost aruncată, ca ultimă dorință, deasupra Bucureștiului.³

Aflată în condiții de maximă austeritate la Techirghiol, Olga întreține relații importante cu personalități ale timpului și mai presus de toate o relație de prietenie cu prozatorul Gala Galaction.

Schimbul de scrisori dintre Galaction și Olga Sacara-Tulbure, care devine confidența prozatorului și parte dintr-un triumf amoros, păstrându-și poziția de destinatar al scrisorilor și după căsătoria lui Galaction cu Zoe, s-a păstrat. *Scrisori către sora Zoe*⁴ este nu doar un captivant roman de iubire, cât și un veritabil document de istorie literară, completând interesant biografia prozatorului Gala Galaction.

Redăm câteva fragmente din această lucrare.

24 aprilie 1901. "Doamna Sacara a fost și este în București, și iată cu ce ocazie: o rudă a domniei Sale din Buzău a chemat-o telegrafic de la Techirghiol la căpătâiul unui copil bolnav de scarlatină. Dna Sacara a plecat imediat și direct la Buzău, iar în București a venit, de la Buzău, alaltăieri seară, în ajunul lui Sf. Gheorghe. S-a oprit la poarta mea un moment, m-a chemat (prin d-na Hermiona) și m-a rugat s-o însoțesc a doua zi la mormântul dlui Assaky, ceea ce așa a fost".⁵

Murise de curând și Dr. Sacara, cum aflăm din următoarea scrisoare, din 24 aprilie, a coborât în criptă să depună un buchet de flori.

2. Idem, p.35

3. noesis.criifst.ro

4. Gala Galaction, *Scrisori către sora Zoe, Correspondență inedită (1901-1902)*, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2015,

5. p.29.

1. I.N.Dona, *Tekirghiol, Stabilimentul grafic Albert Baer*, 1907, București, p.32

Olga Tulbure Secară

"După îndeplinirea acestui pios și nobil omagiu am rătăcit câțva prin cimitir, am stat de vorbă pe niște pietre ce erau să facă parte dintr-o criptă nouă, și apoi am revenit în oraș. Dna Sacara e destul de sănătoasă, dar supărările și nevoile o însoțesc ca și în alte dăți. Măine se va înapoia la Techirghiol; în drum se va întâlni cu dra Cerkez și vor sfârși călătoria împreună. Dra Cerkez va fi mosafira d-nei Sacara vreo lună și mai bine. Ți-am scris că era vorba să fac și eu o vizită d-nei Sacara în primăvara aceasta. Totul a căzut în baltă...Nu voi putea s-o fac decât la toamnă, în septembrie, după întâlnirea noastră."⁶

Pe 24 mai 1901, Gala Galaction îi raporta sorei Zoe: "Îți scriu aceste patru pagini de pe o masă care te-a cunoscut astă-toamnă, dintr-o odaie care te-a găzduit în vremea când frunzele pălesc și mor...Îți scriu scrisoarea aceasta de pe malul mării...Fantazia D-nei Sacara m-a chemat telegrafic sâmbătă, 19 mai: "te aștept mâine, vino negreșit" și, a doua zi, duminică, la 1 și ½ după-amiază, am coborât în gara Constanța, unde m-a întâmpinat D-na Sacara...Nu ți-am scris nimic plecând din București, căci te știam că vei fi, în curând, între Iași și Agapia. Dar nu că voi sta până azi, 24 mai...Mă doare gândul că ești neliniștită de brusca mea tăcere; mă doare să știu că scrisorile D-ale mă așteaptă în căsuța lor de la Poste-restante; mă doare că am întârziat atât cu veștile despre mine...mă dor o mulțime de dureri...Ai dormit în acest pat pe care l-am ocupat și eu câteva nopți de-a rândul, ai stat la masa aceasta, ai privit pustiul sur al mării, cum îl privesc și eu;

ai descins pe țărmul ei și te-ai gândit la mine – vai! cum cu atâta nesfârșită toamnă sufletească, și eu mă gândesc și m-am gândit constant la D-ta... Am fost pe țărmul mării (cum m-ai rugat odată) singur-singurel, și în bătaia undei marine, am citit deșertăciune, tristeță fără țărm și dor etern setos...Câtă melancolie nu dă inimei mele vederea acestei cărări ce duce jos, la mare... Și D-ta ai umblat pe ea! Pare că mi te văd, subțire și înceată, coborând devale... Aș vrea să întreb amintirea acestor copăcei, amintirea acestor flori, amintirea acestor plăci de apă cenușie: "Vă mai amintiți de ea?" Ah, ce-o fi cu acest suflet nebunesc, ce sens or avea toate freamățele lui de jale, ce rost o avea atâta tristă tensiune în gol și în imposibil. Am văzut marea pe lună, am plutit pe lac sub clar de lună, am făcut o lungă plimbare de-a lungul malurilor acestui pustiu de ape. Și te-am dorit pretutindeni, și te-am chemat pretutindeni, și, în lacrimi evaporate, am privit în jurul și înaintea mea. Am avut tovarăși în toate părțile pe d-na Sacara, pe D-na Sacara și pe Dra Cerkez. D-na Sacara, ca totdeauna, a fost perfectă de atenție și de nobilă politeță./.../Azi plec, inima inimei mele, și sunt trist, trist, trist – cu toată admirabila atitudine a D-nei Sacara, cu toată atingătoarea conduită față de fratele D-le într-o dragoste, dor și jale."⁷

Geloasei Zoe îi promisese o lungă descriere a șederii lui la Techirghiol, probabil și motivația chemării atât de grabnice: "Credeam că voi putea să-ți scriu o scrisoare recomandată în care să-ți spun mai pe lung șederea mea la Techirghiol. Însă cititul pentru examene m-a împulzit atât că n-am putut." Scrisoarea din 31 continuă pe mai multe pagini cu rețete culinare, cu sfaturi pentru refacerea stării de sănătate a Zoei, reluând spre sfârșitul epistolei promisiunea: "Mai târziu îți voi da amănunte asupra celor patru zile pe cari le-am petrecut la Techirghiol." Ceea ce nu se va mai întâmpla, petiționarul încercând să ascundă în fapt și să menajeze frumoasa lui legătură spirituală, înainte de toate, cu doctorița Olga Sacara.

20 septembrie, 3 octombrie 1901. O lungă și minuțioasă scrisoare către sora Zoe. Spre finalul ei, telegrafic: "18 septembrie, marți. În această zi, am primit o scrisoare de la D-na Sacara. Călătoria la Techirghiol n-o mai pot face pentru că poimăine D-na S.(acara) trece spre Craiova cu D-ra S.(acara), ducând-o să o instaleze în acest oraș, unde e numită profesoară la un internat secundar. D-na Sacara crede că - cel puțin - ne vom vedea când D-sa va reveni de la Craiova aici,

6. Idem, p.31

7. idem, p.43

în București, ceea ce însă nu se va putea căci eu, în vremea aceea, voi fi la Galați.

19 septembrie. Așadar, iată-mă ajuns la o certitudine negativă, firește – nu mă duc la Techirghiol -, dar certitudine. Îmi pare rău, mi-ar fi făcut și mie plăcere, și D-nei Sacara i-aș fi făcut poate și mai multă.”⁸

Scrisoarea din data de 24 decembrie 1901 către sora Zoe, un lung șir de explicații minuțioase la reproșurile acesteia: ”Scrisoarea aceasta a D-le și, fără îndoială, aproape toate pe care D-ta le scrii D-nei Sacara, sunt surori legitime cu scrisorile pe care eu le-am scris D-nei Sacara până în iunie trecut. Același aer de a contrazice nestinsul sentiment ce ne leagă pe amândoi au și scrisorile D-le (către D-na S(acara) și ale mele. Și D-ta și eu, când îi scriem D-nei Sacara (ori mai exact – cel puțin pentru mine-, când îi scriam) pare că facem o ușoară pauză în tensiunea nesfârșită cu care aspirăm unul către altul. Și D-ta și eu, cu prilejul scrisorilor către D-na Sacara, adormim oleacă pe platoul realității indestructibile ce ne leagă, pentru ca să visăm: D-ta o declarație de dragoste D-nei Sacara, iar eu o trambă lirică, cu franjuri mistice. Ce extraordinară asemănare între sufletele noastre! Dintr-același tată și aceeași mamă de ne-am fi născut, și n-am fi putut să semănăm mai mult unul cu altul: gemeni să fi fost, și poate tot n-am fi fost atât de identic construiți cu simțire.”⁹

În alte scrisori îi reamintește petentei, sora Zoe, de ”serile adesea clare, vaste și albastru-adânci din Techirghiol”, pe care le-au petrecut în trei, la malul lacului. Sau plimbările ”de pe malul mării și al lacului Techirghiol...” de ”orele drag și dulce risipite pe acele țarmuri solitare – când înalte și deșarte, când plane și zburlete de ierburi și de trestii?...”¹⁰

Sora Zoe insistă să citească corespondența bărbatului iubit cu doctorița de la Techirghiol, deși acesta ezită să i le trimită motivându-i că ”aș dori să le citești atunci când vei fi deplin convinsă că aceste scrisori sunt un document al trecutului”, căci ”azi D-na Sacara mi-este placid indiferentă”, deși, scrie câteva fraze mai jos: ”D-na Sacara va rămâne în viața sufletelor noastre cum o descrii, e lucru sigur”, căci D-na Sacara e un element...care nu va lipsi niciodată din viața sufletelor noastre amândorura”. Dar D-na S(acara) ”n-a fost tocmai sănătoasă”, iar în alt loc ”cu inutilele întorsături ale temperamentului doamnei.”¹¹

Pe 14 februarie 1902, printre altele:” Ideea D-le – ca să înștiințez pe D-na Sacara cum că ții neapărat să o vezi duminică ca să o rogi să te aștepte – nu prea îmi pare nimerită și nu-mi vine mult la socoteală. Uiți, se vede treaba, că azi, lângă D-na Sacara stă de sentinelă D-ra C(erchez) care nu te găsește pe placu-i. D-ta mai uiți, apoi, că dispariția mea de pe lângă D-na Sacara a făcut, cred eu, nu numai pe D-ra C(erchez), dar chiar și pe D-na Sacara să cugete cu amărăciune la ce ar fi putut să fie dacă D-ta nu erai între ele și mine. Dar ce zic: D-ta uiți că ideea aceasta a întristat-o pe D-na Sacara de multe ori, cu atât mai mult în acest timp din urmă. Crede-mă, soro dragă: vei fi foarte rău plătită pentru râvna și dragostea D-le./.../”¹²

Bărbat supus în fața sorei Zoe îi reproduce acesteia, pus între ghilimele”, conținutul scrisorii lui către Olga, ca semn al rupturii voite dintre ei: ”Florile nu mă mai cunosc prieten și cuvântul nu mai înflorește în calea penei mele; nici pe acelea, nici pe acesta, așadar, nu-l mai pot și nu le mai pot face solii mei, în această zi cu amintiri pare-se din altă lume... Singură Tristețea, sură,

12. P.163

8. Idem, p.84

9. Idem, p.115

10. P.124

11. P.125

mută și prelungă, vă mai poate azi aduce aminte de..."(numele meu). Aceasta e tot ce i-am putut scrie.¹³

Scrisorile lui Gala Galaction către Olga Sacara Tulbure, 16 la număr, sunt datate 12 februarie - 14 septembrie 1901, 13 la număr, una din 1903, alta din 20 mai 1913, iar ultima este nedată. Scrisorile sunt lungi, uneori le rescrie, alteori renumerează paginile. Două dintre ele ajung la 14, respectiv 24 de pagini, sunt fraze elaborate, adânc cântărite cuvintele purtătoare de sentimente, de confidențe etc.

Bunăoară: "V-am mărturisit-o și v-o repet, sunteți singura conștiință în care pot oglindi, fără rezervă, fără precauțiuni și deghizări, labirintul conștiinței mele. În fața Domniei Voastre simt impulsunea și necesitatea unei dezăvorări sufletești totale.

Dumnezeu m-a țesut atât de strâns, de subțire și de numeros, încât dându-mi prodigioasa posibilitate de a mă înțelege cu orice temperament imaginabil, dăruindu-mă cu analogii și cu idiosincrazii risipite tuturor graiurilor psihologice, mi-a luat puțința de a mă dezvălui complet, în lung și în lat, oricărui alt cuget, afară de al Dv..."¹⁴

Pe data de 27 mai 1901 îi scria reverențios Olgăi Sacara: "Am promis-o; va veni o vreme în care voi așeza toate aceste capodopere ale amintirii într-un templu de artă și de filosofie religioasă. Îi voi tăia ferestre largi și îi voi umple orizontul cu noianul mărei; voi face ca potecile ce-i vor veni în poale să călătorească prin lanuri de mac, iar printre pilaștrii lui voi chema silueta Dv.,

13. P.200

14. P.247

așa cum fuse îmbrăcată în această zi din urmă. Iar eu voi fi preotul acestui templu al visului și al artei...În această vreme, sub vălul viziunii mele, realitatea deșira pământul dobrogean; stufos de trestii și de ierburi, sângerat de floarea macului, zburăturit de colibi și de bordee.../.../

"În ora înfățișării mele înaintea Lui, aș vrea să fii lângă mine..."Iată un mărgăritar, prea scumpă Doamnă, pe care mi l-ați dăruit pe malul mărei, în această zi. Am avut aerul că nu-l prea înțeleg, luându-mă după zborul unei glume: însă e cel mai nobil dar cu care ați fi putut răspunde vasalității mele de simțire, de artă și de filosofie. M-ați răsplătit – dacă pot vorbi așa – ca un adevărat senior. Permiteți-mi să țin minte și să păstrez de-a pururi acest dar neprețuit..."¹⁵

La 17 aprilie 1903, Grigore Pișculescu se căsătorește cu sora Zoe, la ceremonia de la mănăstirea Văratice participând, alături de nașii acestora și dr. Olga Sacara Tulbure.

O scrisoare datată 20 mai 1913, din mănăstirea Agapia, îi reamintea Olgăi că Gala Galaction intermediase acesteia o întâlnire cu I.G.Duca, importantul om politic, președintele Partidului Național Liberal și prim ministru, la vremea scrisorii fiind doar un influent publicist. Este probabil, momentul în care Olga - refuzată în multe sale încercări de a ocupa o catedră la Facultatea de medicină, mai târziu la Clinica infantilă din București, se decide să părăsească țara. În toate minibiografiile cercetate apare telegrafic informația că a lucrat o vreme la Paris, apoi Londra, Los Angeles, unde a și murit, lăsând testamentar să fie incinerată și cenușa ei să fie împrăștiată pe deasupra Bucureștiului.

15. P.260

Foto: Iulia PANĂ

„Pe scena vieții toți suntem actori,
însă nu toți jucăm într-o piesă de valoare“

Ana-Maria ȘTEFAN

Rodica Rodion Cloșcă (după numele soțului), este profesor de canto – muzică ușoară în cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Născută în inima Codrilor din Republica Moldova, vine de pe meleagurile Basarabiei, țara cu cele mai dureroase, dar și frumoase povești, în același timp, după cum ne povestește: *O țară în care am învățat să iubesc și să dăruiesc oamenilor tot ceea ce este mai bun. Călărașiul din Republica Moldova, aflat în inima Codrilor Moldovei, este localitatea în care mama mi-a dat viața și talentul pe care l-am adus până la Constanța.*

Din 1978 și până în 1988, a studiat la Școala Populară de Arte Struguraș din Călărași dans, canto, actorie, pictură și pian. După terminarea studiilor medii, cum era atunci la școala Sovietică, a urmat Facultatea de Urbanism și Arhitectură,

în perioada 1988-1993, în cadrul Universității Tehnice a Moldovei. A activat ca solist din 2001 până în anul 2007 la Teatrul „Fantasio” din Constanța. În 2013, a absolvit Școala de Canto “Veronica Vorship” din Kiev, Ucraina, și apoi a început să urmeze studiile de licență în cadrul Universității „Ovidius” din Constanța, specializarea Muzică-Pedagogie muzicală, și Masteratul în Arta Educației Muzicale, domeniul de studiu Muzică.

Deși mama sa a fost cântăreață nu a primit prea multă susținere din partea familiei în ceea ce privește cariera muzicală. Dar a primit mereu sfaturi bune din partea oamenilor dragi în tot ceea ce voia să facă în viață.

Prima mea facultate a fost Arhitectura. Am făcut-o, pentru că ai mei nu au vrut să mă susțină să fac artă, dar eu nu m-am lăsat și am făcut și artă până la urmă, pentru că în viață trebuie să facem ceea ce ne place! Așa că susținere morală nu prea am avut din partea părinților, pentru că ei credeau că nu este o facultate serioasă și de aceea a trebuit să urmez altceva decât ceea ce îmi doream. Mama mea a fost o cântăreață de muzică romanțată, dar nu a ezitat să cânte și alte genuri. Așa că eu cred că încă din burta mamei mi-am dat seama că vreau să cochetez cu muzica, spune Rodica Rodion.

În prezent, urmează un alt doilea master și este anul II la Facultatea de Psihopedagogie și Științele Educației, specializarea - Managementul Educațional în cadrul Universității „Ovidius”.

Despre sine, afirmă: *Sunt o călătoare prin această lume minunată, în care mi-a plăcut cel mai mult să cânt și să încânt oamenii... Pe lângă câteva meserii pe care le-am făcut în viața mea, una din ele este muzica.*

Chiar dacă au trecut mulți ani de atunci, azi își amintește cu drag de prima sa reprezentație timpurie, când deși era doar preșcolar, a obținut locul I pentru cea mai bună interpretare, cea mai bună linie melodică și cea mai bună dicție. Au urmat apoi reprezentațiile din școala generală care se desfășurau în strânsă colaborare cu Școala de Arte. A participat la multe spectacole în fosta Uniune Sovietică, Bulgaria, ajungând cu trupa de dans până în Franța.

De fiecare dată își alege repertoriul cu multă atenție și încearcă cu fiecare reprezentație să transmită publicului mesajul din spatele cuvintelor, astfel încât emoția să ajungă direct în sufletul oamenilor. *Îmi place toată muzica de calitate, dar nu o pot interpreta pe toată, pentru*

În juriu la Festivalul Internațional de interpretare din Belarusia. Reprezentând România.

că timbrul meu este așezat pe un anumit gen muzical.

Mereu a căutat să îmbine utilul cu plăcutul și se bucură că a și reușit să îndeplinească viața personală cu cariera într-o simbioză plăcută. A fost coordonatorul Ansamblului „Galuboe More” al Comunității Rușilor Lipoveni din Constanța, cu care susține că încă mai păstrează și astăzi o colaborare fructuoasă, dându-le sfaturi din când în când. Adesea mai cochetează și cu ansamblurile ucrainenilor din Dobrogea. Pentru ea, lumea se împarte în două: scena și lumea din

afara ei și este de părere că acestea sunt două lumi paralele.

Lumea de pe scenă este o lume plină de culoare, o lume în care curcubeul apare după fiecare ploaie, o lume în care fiecare știe să zâmbească, o lume în care inima pulsează numai iubire. Și există lumea de lângă noi, o lume plină de neîncredere, suferință, o lume ce se pierde în fiecare zi, o lume în care ne saturăm de cel de lângă noi.

Știm cu toții că orice carieră cere sacrificii. Cu atât mai mult când vine vorba de viața de artist. Ești nevoit să petreci multe ore, zile sau chiar luni departe de cei dragi. Rodica Rodion Cloșcă a reușit cu bucurie să le combine în așa fel încât nimeni să nu se simtă neglijat, nici familia, nici prietenii. Este o fire optimistă, mereu cu zâmbetul pe buze, o sursă de energie vie care mereu găsește rezolvare la toate problemele și care se bucură de înțelegerea și susținerea prietenilor și a familiei.

Dacă aș fi din nou la început de drum, m-aș ocupa mult mai serios de aceeași dragoste a mea, MUZICA.

Ca să devii un bun solist, ai nevoie de multă încredere și o mare dorință, apoi restul vin de la sine, bineînțeles după multă muncă depusă, mai spune Rodica Rodion.

Cu toate că are un palmares bogat și multe realizări pe plan profesional, mărturisește că dacă ar fi din nou la început de drum, ar acorda mai multă atenție muzicii. De-a lungul carierei sale a obținut multe trofee și premii, multe din ele rămânând dovadă pe pereții sau în vitrinele școlii din Moldova. În 2017 a fost laureată a Galei 10 Oameni de valoare pentru Constanța și câștigătoarea premiului la categoria Muzică-Divertisment, cu cele mai multe voturi din partea publicului. Are propriul album muzical intitulat Unde-i timpul.

Multe realizări și etape importante au fost în cariera mea, dar cel mai important este unde sunt acum. Iubesc ceea ce fac și sunt foarte mulțumită, mărturisește nostalgică, dar cu recunoștință pentru tot ce i se întâmplă.

*Bun găsit la dumneavoastră,
cinstiți gospodari!*

Ograda peticită, ca un cal răpciugos din care doar petele albe și negre ce-i dădeau strălucire crupei și frunții altă dată mai dăinuiau, streșinile curgând în sus, crescând adică țurțurii dinspre cer, nu țurloaiile de gheață dinspre pământ, în fiecare noapte, vitele mugind a dor de ducă ori molfăind vreun vis de iarbă crudă, gospodarul ieșit pe prispă, rumen de iernatul lângă gura sobei, câțiva ghiocei, câteva brândușe, scoțând capul din straturile grădinii și întrebându-se cum mai este vremea mai sus de scoarta albă, ulucile zâmbind știrb din gardul rămas sărac după gerurile iernii și scăderea zi de zi a stivelor cu lemne pregătite toamna, toate la un loc și multe altele îți aminteau că peste sat a trecut Baba iarna cu cojoacele ei doldora de nămeți și viscole și a sosit luna lui Mărțișor. Cei tineri, inimi zburdalnice în trupuri puternice, dădeau în brânci să se ducă pe unde le-a umblat gândul o iarnă întreagă, cei bătrâni și înțelepți le aminteau venirea lui „Femartie” cu babele sale, că nici Baba Dochia – Evdochia, sărbătorită în prima zi a lui Mărțișor – nu și-a strâns pe lângă sine bulendrele ca să ia drumul peșterilor din munți unde va sta ascunsă până la sfârșitul toamnei ce urmează a veni, așa că nimeni nu se încumeta să se îndepărteze prea mult de vatra satului.

Cum privea tata-mare, așa, în lungul uliței, parcă ar fi așteptat ca de acolo să-i răsară grâul și porumbul, să i se întindă sub priviri via dată în pârg, sau cu cine știe ce gând frumos de odinioară

îl mâna spre tinerețea sa, numai ce îl auzeam: „la te uită, ne răsăriră ghioceii!” Trece Bârlogea cu lanțul, adus de spate ca bastonul meu de cireș.

Știam că nu este vorba de ghioceii din grădină, că Ilie Bârlogea era un sătean care locuiește în capul uliței noastre, în casa făcută de el cu Aurica, o văduvă care când își plângea primul bărbat, când chiuia laolaltă cu al doilea. La ei în casa cea mică și săracă era toată iarna sărbătoare, căci, spuneau ei, fiecare zi din an are cel puțin un sfânt ce trebuie sărbătorit cu chef și voie bună. Bună dimineța le dădea lumina, seara ținea cât nu se termina vinul și rachiul, el îngânând cu fluierul, ea chiind să le mai cadă funinginea de pe coș de atâta chef și voie bună. Noroc că nu aveau copii, ziceau câte unii – chiar dacă numai noroc nu este asta pentru o casă de oameni – că ar fi răbdat, săracii, de foame.

Când Făurarul prindea neastâmpăr spre a se duce, postava, covata în care ei își plămădeau pâinea, mai păstra doar culoarea făinii, slăbina se împuțina ca mâncată de vârcolaci încă înainte de a ajunge pe masa lor, lemnele de foc își luau tălpășița mânate de la spate de gerul iernii... Parcă nimic nu mai era ca în urmă cu ceva vreme! Nici măcar zăpada nu mai era ce fusese odată, se subțiasse și nu mai puteai să vâri găleata în partea pufoasă de sub crustă, să o duci plină în casă și să o topești ca să ai apă de băut. Chiar dacă ei doi și

apa nu prea aveau prieteșug, trebuiau să bea ceva și după ce văzuseră fundul butoiului. Fântâna era departe, cobilița arsesse de mult pentru o seară de chiuituri, mistuită de jarul sobei, ce erau să facă? Trebuiau să iasă din bârlogul ce le dăduse numele familiei, acela de Bârlogea. Mai ales că și cele două capre, slabe ca vai de lume, de vedeai ieslea prin ele, nu le dădeau pace cu mehăitul lor, căci nu mai văzuseră fânul de la Sfântul Așteaptă. Ronțăiseră și ieslea de foame. Bine că nu mai aveau și cal, că i-ar fi mâncat și pe ei.

Știa tot satul că Ilie, căruia i se spusese mai întâi „al lui Dârlogea”, plecase odată de acasă cu calul de dârlogi, de curelele de la căpăstru, și se întorsese doar cu dârlogii și o mână de bani înveliți într-o cârpă. Când îl întrebaseră vecinii ce o să se facă fără cal, le spusese că o să stea și el la bârlog, iar ei îi spusese de atunci Bârlogea. Acum alde Bârlogea trebuiseră să iasă din odăi, ea să plece după apă, el să plece după nutreț, după fân, ceva, pentru capre, căci boabe nu le dădea nimeni la vremea aceea când abia se mai păstrau cele de sămânță.

Îl priveam și eu pe Ilie de lângă tata-mare, de pe prispă. Cum a simțit că cineva îi ia seama s-a îndreptat de spate și și-a aranjat căciula. Căciula aia a lui părea făcută din pielea unui câine năpârlit, prins de ploaie fără adăpost, dar el o aranja pe-o sprânceană cu fudulie. Vorba aceea, „umblă pe drum cu alai și-acasă n-are mălai”. Se răsfăța și el în țoale ca un ban în două pungi!

Avea pe mână un curmei, un capăt de funie amărât din coajă de tei împletită, ros de șoareci pe margini, lung de câțiva metri, nu lanț, cum auzisem eu, așa că l-am întrebat pe bătrân ce înseamnă aceea „a se duce cu lanțul”. Răbdător din fire, moșul mi-a zâmbit și mi-a explicat că altă dată, mai pe vremuri, oamenii mai sărmani, care nu aveau cai ori alte vite care să le tragă carul, cărau paiele, fânul, cocenii de porumbi rămași după culegerea știuleților, cu lanțul. Întindea omul un lanț pe pământ și așeza pe el paiele, fânul, ce avea de dus, cântărind din ochi spre a le ghici mijlocul, apoi strângea lanțul, se opintea cât putea sau cerea ajutorul cuiva spre a ridica grămada de la pământ, cât să o așeze pe spate, pe umeri sau chiar pe cap și își căra ce avea de dus ca melcul care duce în spate o casă mult mai mare decât corpul său.

Când oamenii au avut cu ce-și duce fânul acasă, măcar că era de împrumut, „cu lanțul” au început să umble doar aceia care cereau la alții fân sau paie, împrumut sau în datorie, pentru ajutor la muncă, fiindcă banii nu prea și-au dat coate în coate pe ulițele satelor noastre. De ce

„cu lanțul” și nu altfel? Pentru că era ușor ca în felul acesta să-l amăgești pe cel credul sau neștiutor care nu ar fi gândit că un om, cu un lanț, îți pot lua din ogradă aproape un car de fân, măcar până deasupra loitrelor.

Nu mult mi-a trebuit să-i dau dreptate lui tata-mare, căci pe uliță, pe deasupra ulucilor gardului, am văzut din ograda noastră clăia de fân umblătoare și m-am dumirit cu ușurință: nu era nimic necurat, ceva venit din cer, cum se mai auzise prin alte sate că ar fi, era Ilie Bârlogea care își găsisse, cu vorbă mieroasă, de calic din capul podului, omul cu inimă moale căruia să-i vândă brașoave și să-l facă a-i da ceea ce avea nevoie doar prin făgăduiala de a-l ajuta, de a-i înapoia, de a-i face, la cele soroace.

Dacă ar fi fost doar Ilie ăsta, n-ar fi fost mare necazul, dar în vremea ca aceasta, pe la început de Mărțișor, până a da iarba și urzica, îi puteai număra pe de-alde Ilie, adică la fel cu Bârlogea, după clăile umblătoare de pe ulițele satului și femeile ce așteptau în poartă cu furca în mână pentru a le da ajutor să bage în curte „coșarca” strânsă cu lanțul.

Îmi mai rămăsese nedeslușit un lucru: de ce se spunea că merge cu lanțul, când de fapt omul nostru nu avea niciun lanț cu el, avea doar o funie și nici aceea întreagă? M-a lămurit tata-mare spunându-mi: „Băiete, dacă Ilie avea lanț, nu mai era nevoie să plece după cerut.”

Am înțeles, Bârlogea își vânduse și lanțul, căci poate doar acela îi mai rămăsese de schimbat pe băutură. Asta era pricina pentru care se pornise la drum cu un amărât de curmei ros de șoareci.

Și mai mult, poate pe deplin, m-am luminat în privința aceasta mai târziu, când am aflat că, de fapt, omul nevoiaș pleca „cu lanțul” nu „cu lanțul”, căci făcea un laț peste ce ducea în spate, să se strângă mai bine pe grămada de paie sau de fân. Nu mai era însă mare greșală, căci de la lipsa de lanț și până la laț nu era drum lung, fiindcă, se zice în popor, „cu o leacă sau un pic, tot calic”.

Și la noi, ca și în alte părți, pe ulițele satului erau mulți săraci, dar prea puțini dintre aceștia erau și săraci, și leneși, din cei ca Bârlogea și femeia lui. Erau săraci că aveau puțin sau nu aveau deloc, fiindcă pământul, cât îi el de mare, niciodată nu a fost de ajuns pentru a îndestula toată omenirea. Cei fără pământ, fără vite și unelte, oricât de mult ar fi muncit tot săraci rămâneau. De-aia se spune că pe ulițele satului nu râde nimeni de sărăcie.

*Al dumneavoastră, cu smerenie,
Adrian!*

La peste un secol distanță, numele Ion Bănescu pare reactivat astăzi în memoria comunității constănțene prin câteva repere, unele legate patrimonial de un imobil, altele scoase din context. Rândurile de față sunt documentate strict din fondul arhivistic local, dar și din presa vremii.

Poate că cel mai convingător portret i-a fost făcut de către Eugene Pittard, savantul antropolog al Universității din Geneva. Solicitat să evoce figura lui Ion Bănescu, acesta trimitea pe adresa revistei *Analele Dobrogei*, la 23 mai 1927, o scrisoare în care sublinia, printre altele: "Îmi reamintesc cu recunoștință de îndelungatele ore petrecute cu dânsul în fața hărții Dobrogei, subliniind sub direcția sa numele satelor în care eu trebuia să întâlnesc ori români, ori turci, ori bulgari, ori tătari, ori lipoveni etc. Datorită lui, nu m-am angajat orbește în călătoria mea. El însuși interesat de varietatea tipurilor etnice pe care le-a avut sub ochi, încă de la începutul ocupației române, și tot așa de concepțiile diferite pe care le aducea cu sine fiecare popor, în construcția caselor, în felul său de a se îmbrăca, în modul obișnuit de a munci pământul, el făcuse numeroase cercetări. Este regretabil că acestea nu au fost niciodată publicate, căci eu cred că nimic de dl. Bănescu nu a fost publicat. O astfel de părere de rău este cu atât mai mare cu cât

asemenea stări etnografice se schimbă repede în vremea noastră, în atingere cu deprinderile occidentale, care pătrund din ce în ce mai mult și se ajunge prea repede la o nivelare lipsită de orice farmec.

A fost membru al Societății Geografice din România, al Institutului Etnografic din Franța, decorat cu Ordinul Coroana României în grad de ofițer. A primit medalia Secției științifice a Academiei Române pentru lucrarea „Harta etnografică a Dobrogei” (1894) și Medalia Răsplata Muncii clasa I pentru învățământ” (1906).

Meritele edilului

Numim Bănescu, astăzi, o stradă, un monument și o casă de patrimoniu. Și totuși puțin se cunoaște despre cel apreciat drept fondatorul învățământului modern în județul Constanța, primarul care și-a legat numele de câteva proiecte îndrăznețe pentru oraș. Într-o enumerare întâmplătoare: sistematizarea orașului și ordonarea străzilor pe baza unui plan rectangular, zonarea orașului pe funcții economice: rezidențială, comercială, industrială, turistică, nicidecum pe criterii etnice, inaugurarea Mamaiei ca stațiune turistică, aprobând construirea primului pavilion de băi și introducând primele reguli turistice. A susținut proiectul de consolidare a țărmului mării și de realizare a falezei ca un bulevard de promenadă. A aprobat lucrările de construcție a Cazinoului, a avut inițiativa construirii primei uzine electrice a orașului. Convinge peste o mie de familii de peste tot să vină la Constanța, dându-le pământ, în rate, pentru a construi case.

În 1900 era numit președinte al comisiei interimare a orașului, unde activează doar două luni, apoi este ales consilier comunal, funcție din care demisionează după alte două luni. La 18 decembrie 1904, este numit pentru a doua oară președinte al comisiei interimare, iar la 6 februarie 1905 este ales primar, rămânând în această funcție până la 13 februarie 1907 când, retrăgându-se guvernul conservator de la cârma țării, a demisionat din această demnitate împreună cu întreg consiliul local. Revine consilier comunal din 20 noiembrie 1908, până la data decesului, 12 decembrie 1909.

Bustul Bănescu amplasat prima dată în fața bisericii Adormirea Maicii Domnului

Ion Bănescu s-a născut în 1851, în orașul Roman. Studiile primare le-a făcut în orașul natal, cele liceale la Academia Mihăileană din Iași și apoi a plecat la Berlin, cu bursă de stat, unde urmează cursuri superioare de drept și litere, de arheologie și istorie-geografie.

În 1874, este numit supleant la Tribunalul din Cahul, în 1878, anul revenirii Dobrogei la țară, este trimis revizor școlar peste toată Dobrogea.

La moarte i s-au găsit în buzunar doar 80 de bani. Înმომარტarea s-a făcut pe cheltuiala primăriei, iar strada unde s-a construit prima casă în noul cartier s-a decis de atunci să poarte numele Ion Bănescu și ca răsplată pentru serviciile aduse orașului s-a dat soției și copiilor un loc de casă gratuit în acest cartier supranumit românesc.”

Casa Bănescu

La 14 ianuarie 1910, doar la o lună de la moartea edilului, *Primăria donează soției primarului Ion Bănescu loturile A1 și 2 din careul B.a. pentru a construi o casă, autorizația fiind cerută de un anume Tudor Anton*. Arhitectul comunei, Nicolae Loghiu, aprobă un plan de locuință pe strada Carol, prăvălii și o hrubă, așezate pe colț, la intersecția cu strada Decebal.¹

Elena Bănescu, născută Handoca, soția primarului, o distinsă institutoare, la Școala primară de fete nr.2 din Constanța, a murit în

1. Direcția județeană a Arhivelor naționale, fond Primărie, dosar 23/1910, p.47,48.

Facsimil: Cerere pentru atribuire de teren

luna mai 1911, în vârstă de 38 de ani. A lăsat orfani patru minori, doi băieți și două fete, pe care i-a crescut cu dragoste sora Elenei, Lucia Lăpușneanu. Bunurile lăuate de soții Bănescu au fost trecute pe numele ei până la majoratul copiilor.

În timpul primului război mondial, fugind din calea inamicului care a ocupat Dobrogea, familia se refugiază în Moldova. La reîntoarcerea din pribegie găsesc locuința pustiită, iar miile de volume de cărți, manuscrise, numeroase documente de mare valoare istorică dispărute.

Casa este refăcută cu greu, este trecută pe numele Gheorghe Bănescu, unul din fiii primarului, dar vine un alt război distrugător și la sfârșitul lui sovietizarea forțată. Printre casele rechiziționate de sovietici se numără și aceasta. În 1947 cenaclul Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor își ținea ședințele aici, iar din 1949 este mutată Biblioteca centrală regională. În 1952 clădirea este renovată. Se sugerează ca imobilul să fie expropriat pentru utilitate publică. Se fac, probabil, presiuni asupra proprietarului încât acesta să renunțe de bună voie.

În arhivele constănțene se află actul de donație din 1962 prin care „subsemnații: Bănescu Gheorghe, domiciliat în Brașov, str. Horia nr. 14, și Bănescu Maria Elena, domiciliată în Comuna ss îndescifrabil nr. 69, regiunea Crișana, declarăm că donăm Sfatului Popular al regiunii Dobrogea, cu sediul în orașul Constanța, reprezentat prin Popescu Tiberiu Virgil, domiciliat în Constanța,

Planul inițial, propus pentru casa Bănescu

str. Cerealelor nr. 1, salariat al celui sfat popular, lucrând în baza deleg. Nr. 41.14/1962, emisă de Comitetul Executiv al aceuiași Sfat Popular Regional, imobilul – proprietatea noastră – situat în orașul Constanța, pe b-dul Tomis nr. 110, compus din teren în suprafață de 499 (patrusutenouăzecișinouă) mp formând lotul 4 din careul „Ba” și una casă cu parter și mansardă. Am dobândit acest imobil prin moștenire de la mătușa noastră Lăpușeanu Lucia, decedată în anul 1947, a cărei unici moștenitori suntem, după cum rezultă din certificatul de moștenitor nr. 16/1957 eliberat de Notariatul de Stat Constanța, iar tutorele nostru, la rândul ei a stăpânit imobilul în baza jurnalului nr. 14.401/1937 al fostului Tribunal Județean Constanța. Donatarul intră în proprietatea și posesiunea imobilului descris mai sus, din momentul autentificării prezentului act. Donația se face pe baza autorizației pentru înstrăinare nr. 45287/1962, eliberată de Comitetul Executiv al Sfatului Popular oraș Constanța, care nu prevede nici o restricție. Evaluăm imobilul donat la suma de lei 100.000 (unasutamii). Noi, Sfatul Popular al regiunii Dobrogea, cu sediul în orașul Constanța, prin delegatul nostru Popescu Tiberiu Virgil, declarăm că acceptăm donația ce ne-a fost făcută prin prezentul act”.

Clădirea devine proprietatea I.C.R.A.L., care o folosește ca sedii pentru diverse organizații, instituții, întreprinderi: Casa pionierilor, UCEFS, centru de jocuri mecanice, cooperativa Victoria.

Monumentul funerar al primarului Ion Bănescu

La 19 octombrie 1990, prefectul Adrian Rădulescu atribuie casa "Bănescu" Școlii populare de arte.

Bustul Bănescu

În 1910, sculptorul Dimitrie Paciurea (1873-1932) primește comanda să execute bustul lui Ion Bănescu. "Bustul păstrează calitățile unei sculpturi de interior, al cărei modelu îngrijit și clar trădează însușirile și priceperea sculptorului, scria Florica Cruceru.²

Comandatul execută în timp record lucrarea comandată și o expune la expoziția Tinerimii artistice în mai 1910, la București. Mai greu este cu locul de amplasare. Se fac două propuneri: în grădina publică Mircea cel Mare sau în piața din strada Griviței, în fața bisericii Adormirea Maicii Domnului. Disputele continuă, nepăsarea lasă loc inițiativelor și abia în iunie 1916 se pune pe cea de-a doua poziție propusă, fără un soclu corespunzător, dovadă că după mulți ani, în 1931, se înregistrează două oferte ale pietrarilor

2. Cruceru, Florica, *Artele în Dobrogea 1877-1940. Mărturii.documente.imagini*.Constanța,Editura Muntenia-Leda,2002,p.67

Antonio Rutta și Fabian Istvan cu ateliere de sculptură în Constanța „pentru executarea pedestalului bustului lui Ion Bănescu.”³

Astăzi bustul a fost mutat în fața sediului administrativ al orașului, într-o promisă galerie a celor mai destoinici edili locali.

Un alt monument, uitat de toți, străjuie mormântul primarului Bănescu, în Cimitirul Central.

Protejarea valorii arhitecturale și memoriale a clădirii Bănescu

În 2006, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Constanța comunică intenția de a fi clasată ca monument istoric Clădirea Școlii Populare de Artă – Constanța, Bd. Tomis nr. 110 în vederea protejării sale legale și conservării în timp a valorii arhitecturale și memoriale a imobilului.

Clădirea era deja inclusă în situl urban clasat, cod CT-II-s-B-02842, conform Listei Monumentelor Istorice – LMI-2004.

Clădirea îndeplinea criteriile de clasare: vechime medie, între 1870-1920 (vechime mare pentru municipiul Constanța!), fiind construită aproximativ în anul 1910; valoare arhitecturală mare, pentru concepția de ansamblu: volumetrie, tratarea plastică decorativă a fațadelor, elemente de detaliu; unicat.

3. Direcția județeană a Arhivelor statului, fond Primăria Constanța, dosar 54,1931, filele 1,4

Casa Bănescu

Ca valoare memorial-simbolică, clădirea a fost construită ca locuință pentru familia primarului Constanței Ion Bănescu, fiind astfel monument istoric reprezentativ pentru patrimoniu cultural local.⁴ Responsabilitatea acestei solicitări a revenit arhitectei Laura Smaranda Tudosie.

În baza Ordinului nr. 2572/2014, al Ministerului Culturii, publicat în Monitorul Oficial partea I, Casa „Ion Bănescu” din municipiul Constanța, bd. Tomis nr. 110, județul Constanța, a fost inclusă în Lista monumentelor istorice, și clasată la categoria monument, grupa valorică B, cu codul în Lista monumentelor Istorice CT-II-m-B-21100. În vigoare de la 09 octombrie 2014.

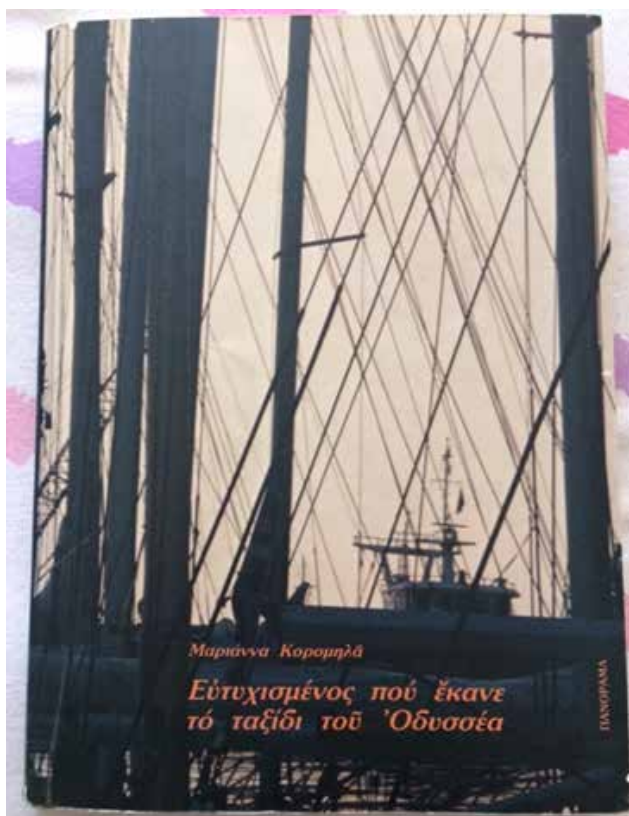
4. Arhiva Școlii Populare de Arte și Meserii Intrare nr. 799,11 decembrie.

Foto: Iulia PANĂ

Fericit cel ce a făcut călătoria lui Odiseu

Alexandru CONSTANTINESCU

În urmă cu câțiva ani, un prieten constănțean, stabilit la Atena, mi-a trimis o carte scrisă de autoarea greacă Mariana Koromila, având la bază confesiunile familiei grecești Danielopol, o familie de bogătași foarte cunoscută în Constanța în perioada interbelică și pe care soarta a făcut-o să peregrineze pe tot arealul danubiano-pontic, asemenea lui Odiseu, vestitul personaj al lui Homer, părintele mitologiei grecești. Această carte redă, în același timp, un voiaj și o biografie, împreună cu foarte multe amănunte despre Constanța interbelică și diaspora grecească, care a jucat un rol foarte important în viața economică și culturală a Constanței.

Spațiul în care se desfășoară existența familiei Danielopol este lumea Mării Negre. Eroul acestei cărți, Iancu Danielopol, aparține ultimei generații de greci din Pontul Euxin. S-a născut în anul 1899, într-un sat din Tracia, care făcea parte din Imperiul Otoman. Peregrinările lui au început

în 1914, după războaiele balcanice, când era încă elev. Fără patrie și avere, a plecat în România să-și găsească de lucru.

Începutul primului război mondial l-a găsit la Constanța, înainte ca orașul să fie ocupat de trupele germano-bulgare. Se refugiază la Galați, dar frontul înaintază. De la Dunăre ajunge la Don, pe malul Mării de Azov. Izbucnește revoluția din octombrie. La Novorosinsk, pe malul Mării Negre. Bolșevicii înaintază. Armata alb-gardistă este respinsă de bolșevici, iar vasele englezești din port se retrag. Fuge în Caucaz și de acolo la Constantinopol, unde îl surprinde războiul greco-turc din 1922. Grecii sunt învinși și populația greacă din Asia Mică și Constantinopol este nevoită să fugă, câtă a reușit să scape de măcel. Eroul nostru fuge și ajunge din nou la Constanța, se apucă de comerț, devine mare angrosist cu multe sucursale în străinătate. Ajunge unul din cele mai importante personaje ale Constanței, până în anul 1944, când pleacă fugărit de noile autorități comuniste la București, unde locuiește până în anul 1950. Prigoana comunistă îl face să părăsească România împreună cu alte mii de greci, care și-au părăsit avutul, dar bucuroși că au scăpat cu viață. Împreună cu soția și doi copii mici, ajunge în Grecia, în tabăra de refugiați de la Lavrio. Îl întâmpină o Grecie sărăcită de război și lupte interne, o lume nouă, necunoscută. La vârsta de cincizeci și unu de ani, fostul neobosit călător și mare negustor începe pentru a șaptea oară în viață să ia totul de la capăt, agricultor în localitatea Koropi din Attica, nu departe de Atena. Această poveste este sută la sută adevărată și se bazează pe autobiografia lui Iancu Danielopol.

Relatarea acestei istorii îi oferă prilejul autoarei să se documenteze foarte serios, să ne prezinte o istorie a Pontului Euxin și a zonelor din jur, insistând asupra României în prima jumătate a secolului trecut. Din relatările lui Iancu Danielopol răzbat dragostea și atașamentul acestuia pentru țara noastră, unde s-a simțit cel mai bine și a putut să se realizeze material. Constanța a fost pentru el marea dragoste. Pe Bvd. Ferdinand, la Intersecția cu str. Miron Costin, se află clădirea care a fost sediul firmei, în perioada interbelică,

și care are înscris pe frontispiciu Frații Danielopol. Prezentăm mai jos clădirea respectivă și aspecte din fazele de construcție.

Redăm în continuare, în limba română ,fragmented in capitolul "Constanța" : Traducerea aparține semnatarului articolului de față.

Constanța

„Ajungând la Constanța am simțit că ne-am întors acasă. În port, în timp ce vămuiam

mărfurile, cei care ne-au recunoscut ne-au urat din inimă bun venit. Doreau să discutăm, ne cereau informații despre Rusia. Noi însă ne grăbeam pentru că trebuia, cât mai urgent posibil, să găsim spațiu de depozitare pentru lăzi și butoaie. Am început să scotocim prin vechile spații din centrul orașului, căutând și întrebând am constatat că vechile noastre magazine erau goale și că, alături, primul nostru depozit era încă neînchiriat. În pivniță, sacii stivuiți pe care i-am găsit erau etichetați Frații Danielopol. Nu pot să vă descriu bucuria noastră. Ca și cum toate așteptau la locul lor până să treacă urgia și să ne întorcem. A doua zi am reînnoit firma la registrul comerțului și am început să ne organizăm, împărțindu-ne responsabilitățile. Aristocle și Gheorghe au preluat magazinul și vânzările. Aristocle a preluat vânzările en-gros și George clienții cu amănuntul. Teodor a preluat sectorul contabilității, legătura cu băncile, socotelile cu clienții, corespondența internă și externă. Eu am preluat reclama mărfurilor și reprezentanța firmei. Prima mea sarcină era să-mi cunosc colaboratorii. Am început să colind satele din vecinătatea apropiată, în Dobrogea și Ialomița. Am colindat toată România ca să găsesc clienți și să le văd magazinele, să le cunosc problemele la

fața locului și astfel, foarte repede, am ajuns să fim cunoscuți și apreciați.

Aveam reprezentanțe în toate porturile importante din Mediterana: Catania, Mesina, Marsilia, Alexandria și Beirut. Îndeosebi aveam relații cu firmele grecești din Constantinopol, Mitilene și Chios.

La Constanța, bancherii erau foarte mulțumiți de Teodor, iar angrosiștii aveau încredere în Aristocle și George. Toate mergeau ceas.

Cercetând piața, am constatat că ne puteam

permite să deschidem un magazin la Galați. Am găsit o locație foarte frumoasă pe Strada Portului nr 113 pe care am închiriat-o. De acolo puteam foarte ușor să stabilim relații cu Moldova, Basarabia și Transilvania. Era un continuu du-te-vino, primeam atât de multe comenzi încât abia le făceam față.”

Aceasta este, pe scurt, povestea adevărată a familiei Danielopol, care a iubit România și, mai ales Constanța. Această odisee m-a impresionat cu atât mai mult, cu cât pare că este trasă la indigo cu povestea bunicilor mei materni, Nicolae și Elena Petras, care au trăit, s-au îmbogățit, au sărăcit și au murit la Constanța. Au fost contemporani și i-au cunoscut bine pe frații Danielopol, au parcurs același traseu în bejenie în jurul Mării Negre, refugiindu-se la Galați și Odesa,

de unde au fugit din calea revoluției bolșevice, ajungând în Grecia, în 1920. Au hotărât să nu se ducă în Asia Mică, patria lor de origine, ci să se întoarcă la Constanța, fapt care le-a salvat viața, pentru că restul familiei, părinți, frați și surori, care s-a întors la patrie, cum spuneau ei, ca să-și reia casele, terenurile și livezile de măslini au fost omorâți de turci în cursul războiului greco-turc din 1919-1922.

Având în vedere că 25 Martie este ziua națională a Greciei, și că în acest an se împlinesc două secole de la începutul Revoluției grecești din 1821, care a culminat cu scuturarea jugului otoman și în final la apariția statului grec modern la 1830, să urăm grecilor din Constanța și din toată România un călduros HRONIA POLLA, LA MULȚI ANI.

Foto: Andrei RAUS

Zestrea românilor

Limba noastră cea maternă

Margareta DONOS, Elveția

Știm cu toții că ONU înseamnă Organizația Națiunilor Unite. Conform dicționarului, națiune-națiuni înseamnă „Comunitate umană caracterizată prin unitatea de teritoriu, conștiința identității istorice și culturale și, în general, prin unitate de limbă”; „Comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularitățile specifice ale culturii”.

Pe parcursul procesului de creare a Națiunilor Unite s-a ajuns, prin negocieri dificile, la acceptarea a șase limbi (araba, rusa, chineza, spaniola, engleza și franceza) – primele patru oficiale și ultimele două drept limbi de lucru.

Atunci, în imediata apropiere a celui de-Al Doilea Război Mondial, pe dureroasele distrugeri umane și materiale, reprezentantul Franței se opusese propunerii unei singure limbi de comunicare între popoare - Esperanto. Franța se simțea puternică, grație rolului dominant al francezei, care pe parcursul câtorva secole, de la curtea țarului și până în cancelariile occidentale, era limba diplomației. Esperanto ar fi fost cel mai neutru, democratic și complet aspect al construcției organizației. În cadrul unui spațiu comun și care se vrea democratic, esperanto ar fi fost limba tuturor, neapartenând unui popor anume. Asta ar fi însemnat neutralitate și egalitate în negocieri, discuții și decizii între

națiuni, egale la capitolul limba de comunicare.

De altfel, după 75 ani de la crearea ONU, nici limbile oficiale, nici cele de lucru nu sunt „egale” în drepturile de utilizare în organizație și în diversele organisme independente de Carta ONU – actul constitutiv al organizației.

Limba este un vector, o locomotivă extrem de puternică, care duce pe umeri cultura, tradiția și cu ele înțelegerea unei mentalități, care este urmată de obiceiuri de consum, de comerț, de dezvoltare și, nu în ultimul rând, de influență. E lucru știut că în negocieri și în diplomația

internațională argumentele sunt un element important, limba negocierilor fiind tot mai importantă. În cadrul negocierilor un vorbitor de limba maternă va fi mult mai abil și mai rapid decât un foarte bun vorbitor al aceleiași limbi.

ONU a declarat ziua de 21 februarie Ziua limbii materne. Este o sărbătoare destinată tuturor celor care locuiesc pe planeta Pământ - indiferent de religie, cultură, emisferă și fus orar al locului unde se găsesc. Este o adevărată sărbătoare – una din rarele, care să ne aparțină tuturor împreună și fiecăruia în parte.

UNESCO ne informează că actualmente în lume există circa 6700 limbi. Dintre acestea 43% pot dispărea până la sfârșitul acestui secol. Câteva sute sunt cu adevărat valorizate și mai puțin de o sută sunt utilizate în mediul numeric. La fiecare două săptămâni o limbă dispare (!).

Limba maternă ocupă acel loc preferat, excepțional, unic, valoros care ne deschide orizonturi, căci prin ea învățăm viața. Citesc în presa din Quebec, regiunea francofonă din Canada: „Franceza tot mai prost vorbită este o rană netălmăduită”. Tot mai multe informații apar despre lupta permanentă pentru existența limbii lor, dar și a tuturor limbilor materne. Pe continentul nord-american franceza reprezintă o insulă, înconjurată de engleza din Canada și de americana din SUA. Și acolo, ca peste tot în lume, tinerele generații optează pentru facilitarea comunicării.

În Europa de est, romanofonii reprezintă o insulă latină, învecinată doar cu limbi slave. În epoca sovietică, în Moldova, în pofida înlocuirii alfabetului latin cu cel chirilic, limba a supraviețuit grație părinților și bunicilor noștri, care au păstrat-o și au transmis-o următoarelor generații. Nu a fost ușor, dar ei au rezistat diverselor

constrângeri. Azi, în plin marș al mondializării, fără să fie impusă de vreun guvern ori de comitetul central al vreunui partid, româna cedează și, cu ea, latinitatea din această parte a Terrei. Este dureroasă constatarea acestei pierderi de teren în fața limbii engleze. Cu atât mai mult că nicio țară vecină nu are engleza drept limbă maternă, nici nu există o minoritate anglofonă pe teritoriul național. Și mai dureroasă este indiferența și ușurința cu care este acceptată înlocuirea lentă a limbii materne. Este umilitor acest sentiment de supunere unei alte limbi, fără a opune rezistență, fără demnitate, în detrimentul limbii materne.

În Republica Moldova, care a trecut și mai trece prin dificultăți determinate de rivalitățile diverselor limbi pe același teritoriu, sensibilitatea la oricare altă agresiune lingvistică trebuia să fie la cel mai înalt nivel de alertă. Dar nu este. Astăzi, o mulțime de publicități, produse alimentare locale, dar și festivaluri naționale, și încă atâtea și atâtea se afișează în engleză, în sfidarea limbii materne; în unele familii se cântă până și „Mulți ani trăiască” în engleză, în altele copiii citesc autori străini în traducere, de parcă n-ar avea scriitori în țara lor. Și niciodată n-o să înțeleagă ce e frumos în „Amintirile...” lui Ion Creangă.

Prin această Zi a limbii materne, care a fost instituită în 1999, ONU trage clopotul alarmei maxime: limbile materne înseamnă existență, demnitate, cultură, diversitate. Rapiditatea circulației informației și facilitatea contactelor nu înseamnă limbă unică, piață unică și gândire unică. Limba maternă nu trebuie sărbătorită în una din zilele anului, ci trăită zi de zi – vorbită, înșușită, citită, iubită, transmisă.

Cât trăim

Nicolae Dabija

*Cât trăim pe acest pământ
Mai avem un lucru sfânt,
O câmpie, un sat natal
O clopotniță pe deal.
Cât avem o țară sfântă,
Și un nai care mai cântă,
Cât părinții vii ne sunt
Mai există ceva sfânt.
Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât există ceva sfânt
Vom trăi pe-acest pământ.
Cât pădurile ne dor
Mai avem un viitor
Cât trecutu-l ținem minte
Mai există lucruri sfinte.
Cât Luceafărul răsare,
Și în cer e sărbătoare,
Și e pace pe pământ,
Mai există ceva sfânt.
Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât există ceva sfânt
Vom trăi pe-acest pământ.
Cât avem un sat departe
Și un grai ce n-are moarte
Cât ai cui zice părinte,
Mai există lucruri sfinte.
Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât exista ceva sfânt
Vom trăi pe-acest pământ.*

Sursa foto: ziuaconstanta.ro accesată în 133.03.2021

Un oraș-port cu o vechime de câteva sute de ani, cum este Tulcea, se definește în relație cu apele Dunării, cu transportul fluvial, dar și cu construcția de nave. Când eram copil și mergeam la bunici, la Constanța, copiii din cartierul Tomis III mă întrebau dacă noi mergem cu barca prin oraș. Inițial această presupunere mi s-a părut jignitoare, când am mai crescut și am aflat despre Veneția nu mi s-a mai părut o presupunere urâtă, ba chiar una interesantă. În Tulcea nu se merge cu barca prin oraș, dar urbea este profund legată și definită de Dunăre și de oportunitățile pe care acest mare fluviu le aduce. În acest număr al revistei noastre am ales să discut despre îndeletnicirile navale din Tulcea, activități care la prima vedere se caracterizează prin elemente de natură tehnică și economică, dar care au un rol prea important în țesătura socială a orașului pentru a nu merita un articol dedicat.

Orașul Tulcea apare în documente otomane din secolul al XVI-lea ca cetate-port. „Notițe despre construcțiile de nave de la Tulcea apar pe la 1847, când se spune că ‘domnea la Tulcea o mare activitate la șantierul naval’, fiind lansate la apă 3 nave mici sub pavilion austriac și alte 22 sub pavilion turc. Despre capacitatea navelor

aflăm că se construiau vase fluviale de până la 300 de tone”¹. De-a lungul timpului, orașul a cunoscut momente mai bune și mai puțin fericite, dar relația sa cu Dunărea, construcția de nave și transportul pe apă a rămas o constantă. „Raportul din 1859 al viceconsulului Franței la Tulcea, Louvrières (...) scrie că dezvoltarea extraordinară a Tulcei a fost determinată în primul rând de construcțiile navale, care la rândul lor erau favorizate de „frumoasele păduri de stejar” din vecinătate. (...) Pentru navele comerciale construite aici se folosea lemnul luat aproape pe gratis din pădurile statului. Lemnul era adus din pădurile Babadagului, care aveau o întindere mult mai vastă decât cele de azi; de tăiere și transport se ocupau lazii și tătarii, care îl aduceau în șantierul naval, dar și în port, către export”².

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, „pentru că nu exista nici o legislație otomană cu privire la exploatarea lemnului, pădurile Dobrogei au fost exploatate irațional și repede devastate, așa că după 1848, guvernul turc interzice complet comerțul extern cu lemn.

1. old.primariatulcea.ro

2. Idem

Șantierul naval (...) se dezvoltă și mai mult în perioada asta, producând nu numai pentru plan local, ci și pentru export”³. În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea activitatea portuară și construcția de nave sunt impulsionate și de activitățile de îndiguire a Dunării coordonate de Comisia Dunării. Astfel, după cum observa Nicoleta Pătrașcu : „Activitatea noului port era legată și de lucrările întreprinse de Comisia

primul cargou de 7,500 tdw construit la Tulcea”⁵.

Conform lui Cristian Gancea, „dacă până în 1989 repara pescadoarele IPO, construia cargouri de 8500 și 15000 tdw, tancuri de buncheraj de 1000 tdw, remorchere și alte nave mici, pe parcurs, șantierul a trecut la producția de nave de aprovizionare pentru platformele de foraj marin, nave portcontainer, tot felul de nave specializate pentru operarea scafandrilor și

Debarcaderul și strada Carol

Europeană a Dunării care își organizase aici un stabiliment compus din ateliere și șantiere de construcții și reparații vase”⁴.

Dacă în trecut construcția de nave era o activitate importantă, dar alături de altele, în prezent aceasta definește economic orașul în cea mai mare măsură, mult mai mult decât turismul, industria sau alte servicii. Șantierul Naval Tulcea, în forma sa modernă, și-a început activitatea la mijlocul anilor șaptezeci, într-o primă etapă executând reparații, ulterior și construcții navale. Într-o primă etapă a fost specializat în construcția de pescadoare. „Șantierul Naval din Tulcea a luat ființă în 21 martie 1975, prin Decretul prezidențial nr. 45. La început, aici s-au construit nave de pescuit oceanic (...) ‘Examenul de licență’ în calitatea de constructori de nave s-a produs în 1985, când pe gura de ieșire din bazinul șantierului a plecat în probe de mare

sprijin pentru construcții subacvatice, completate cu comenzi punctuale pentru docuri plutitoare sau alte nave specializate”⁶. Conform aceluiași autor, „un segment important este cel al navelor destinate operațiunilor în zonele arctice, fie că vorbim despre spectaculosul Ocean Shield, cel care a găsit cutia neagră a avionului malaezian prăbușit în Oceanul Indian, fie despre navele de croazieră în zonele arctice, se pare, ultimul trend în materie de croaziere”⁷.

Spre deosebire de alte întreprinderi care nu au avut o existență prea fericită, această platformă de construcții navale a cunoscut un proces accelerat de modernizare, diversificare și sofisticare. Este un exemplu de succes unde lucrători devotați, manageri integri, investitori de cea mai bună calitate din industria navală globală și un capital internațional bine direcționat au dus la ceea ce este astăzi șantierul. Este amintit în

3. Idem

4. Nicoleta Pătrașcu, „Municipiul Tulcea: o istorie milenară”. e-antropolog, 8 noiembrie 2011 e-antropolog.ro accesat în 13.0.2021

5. Mariana Iancu, „Sărbătoare la șantierul naval din Tulcea. De 40 de ani, colosul industrial lansează la apă nave de pescuit oceanic, cargouri și tancuri petroliere”. Ziua de Constanța, 1 aprilie 2015

6. Cristian Ganciu, „În vizită la Vard”, Romania Military, 30 iulie 2018 rumaniamilitary.ro accesat în 12.03.2020

7. Idem

În zilele noastre, Șantierul Naval Tulcea este cel mai mare angajator al orașului, de soarta căruia se leagă prosperitatea majorității familiilor tulcene. Este cel mai important și serios angajator al orașului, cu mai mult de trei mii de persoane care lucrează aici. În plus față de aceștia, în jur de două mii de lucrători la nivel de subcontractori au existența legată de șantier. Dacă este să raportăm numărul de angajați la populația activă a orașului, vom observa că

În fotografie, nava Ocean Shield

Sursă fotografie: arhiva personală

aproximativ un om din zece lucrează la șantierul naval sau la unul dintre subcontractori.

La o scurtă privire pornind de la premisele analizei rețelelor sociale putem avansa ipoteza conform căreia în fiecare familie extinsă există măcar o persoană care muncește la șantierul naval, că una din cinci familii își câștigă existența prin munca la șantier. În aceeași ordine de idei, aproximativ în fiecare clasă de elevi tulcenii există măcar câțiva părinți care lucrează în șantier. La băiatul meu în clasă sunt trei, printre care și soțul meu. Pentru

accest sens „directorul general al companiei, ing. Dumitru Ivanov, cel care a condus șantierul vreme de aproape 18 ani, asigurând tranziția companiei între economia socialistă și cea capitalistă”⁸. Numele străzii care duce către șantier îi poartă numele, o recunoaștere din partea orașului a ceea ce Dumitru Ivanov a făcut pentru șantier și comunitate.

tulcenii ca mine, dar și pentru cei veniți pentru a munci aici, ca de pildă soțul meu olandez, șantierul naval este locul în care se muncește în mod civilizat și onorant. Este o instituție unde contractele de muncă se respectă, un loc de unde oamenii ies la pensie cu demnitate după o viață petrecută pentru a construi nave.

8. Mariana Iancu, op.cit.

Hârșova - Bustul lui Ioan Cotovu

Sandra Cotovu (09.01.1878 - 17.07.1987) este o cunoscută scriitoare dobrogeană născută la Hârșova. Se va căsători cu inginerul Virgil Cotovu care se ocupa de planurile de sistematizare ale portului Constanța, Midia și Mangalia, familia Cotovu fiind un nume de prestigiu în istoria culturii dobrogene. Sandra Cotovu a întreținut strânse legături de prietenie cu George Topârceanu și Otilia Cazimir. Dintre volumele publicate menționăm: „Jocuri de apă”, roman, 1938; „Fascinația”, roman, 1943; „Vijelie”, roman, 1947, reeditat în 1985.

Asupra romanului „Fascinația” ne vom opri în cele ce urmează, menționând o cronică scrisă de George Putneanu¹, în Revista Fundațiilor Regale din 1 ianuarie 1944.

„Deosebim în acest roman două părți distincte: Prima parte este un jurnal copilăresc și capricios, ca orice jurnal feminin, inteligent și lucid totuși pe alocuri, în care Nanda își mărturisește sentimentele pentru oratorul Eugen Burada, sentimente ce variază între iubire și ură, admirație și dispreț. Desigur că numai o femeie capricioasă ca Nanda e capabilă să facă exhibiții cu sentimentele sale. Eroina e destul

de emancipată ca să mai aibă conștiința femeii măritate care se aventurează în zone periculoase pentru situația sa de soție. Căci autoarea, pentru a complica lucrurile, i-a dăruit eroinei un soț, pe Victor, destul de comod și de bună credință pentru a observa ceea ce nu trebuie. Luciditatea temporară a Nandei, ocupațiile sale sportive și artistice, indiferența omului idolatrizat din umbră sau plecarea inopinată a acestuia în Orient o împiedică totuși să fie imorală.

Partea a doua nu e decât un epilog, în care autoarea lămurește cazul Nandei: Victor moare în împrejurări necunoscute. Datorită unei întâmplări năpraznice de haz, cei doi care s-au căutat atâta vreme (între timp și pe Eugen începe să-l preocupe ființa Nandei), se apropie nestingheriți de nici o convenție socială. Între aceste două părți se simte un fel de ruptură. Saltul mare de vreme cât și schimbarea planului, autoarea trecând de la persoana confesiunii la narațiune, de la liric la epic, strică unitatea romanului, imprimându-i caracterul lucrului cârpit. Se remarcă de altfel un fel de grabă a autoarei în toate paginile romanului. Terminându-l de citit rămâi cu impresia că e neisprăvit, iar subiectul cărții e destul de banal. Nu e aproape roman în care să nu regăsim, cu mici variații, pe prietenul casei care fura inima soției amicului său. Printr-un fel original de a simți, doamna Sandra Cotovu încearcă să salveze subiectul, dar nu reușește. Eroina voiește cu orice preț să-și creeze o singură personalitate, dar rămâne aceeași ființă, naivă, fără voință, copilăroasă și tulbură, pretențioasă și decolorată care nu știe ce vrea și ce-i cu ea (...). Nu putem spune totuși că romanul doamnei Sandra Cotovu e lipsit de acel farmec cunoscut al literaturii feminine. Autoarea posedă un fin simț al observației și posibilități noi de expresie. Dacă și-ar face un riguros examen al calităților și defectelor sale acordând cât mai puține concesiuni editorului, publicului și sieși, ea ar putea deveni o bună scriitoare, alături de doamnele: Hortensia Papadat-Bengescu, Anisoara Odeanu, Luci Manta, Ioana Postelnicu și celelalte principese ale scrisului feminin.”

1. George Putneanu (1913-1970). Numele de naștere: George Belibau. A mai semnat: Aurel Putneanu („Argonaut”; „Festival”; „Indrumarea”, 1933); „Junimea literară”; „Molna”; „Orion”, 1933-1935; „Orizont”; „Pana Literară”, 1934; „Rabo”, 1932), Mircea Cricov, „Muguri”, 1934.

7 martie 1899. Din ziarele vremii s-a păstrat consemnat:

„Dl Roman, primarul de Medgidia, fost redactor, se zice socialist, la ziarul Adevărul, a fost contestat la Tribunal și șters din listele electorale ale comunei Medgidia. Isprăvi de-ale prefectului nostru.

Subprefect al plășei Medgidia a fost numit în fine, după trei luni de vacanță dl C.Gărdescu, fost director la Prefectura de Tulcea”.¹

I. N. Lahovary, ministrul domeniilor, a dispus în **martie 1906**, să se planteze vițe veritabile din Champagne, pe o suprafață de 4 ha, teren calcaros ca experiență la Medgidia, județul Constanța. Ministrul crede că această experiență va da rezultate bune, întrucât din analiza geologică făcută s-a văzut că terenurile cretoase de la Medgidia au aproape aceeași constituție ca cele din renumita provincie Champagne, apreciau specialiștii timpului.²

Apare la Murfatlar, în perioada **martie – decembrie 1907**, un lunar numit „Conștiința”, o publicație realizată de un comitet, condus de Al. Țintă. Era tipărit în rotativa tipografiei „Modernă” aparținând lui B.Davidescu-Buzău. Au apărut șapte numere. Din mai este preferată tipografia Comercială a lui Nicolae Pandelescu Giurgiu. Cuprinde articole de politică generală și locală, însemnări culturale, știri, reclame. S-a preocupat de activitatea Ligii culturale a românilor”.

Eveniment cultural la **18 martie 1908**. Din inițiativa lui I. Petrescu a fost înființată la Medgidia o bibliotecă populară, în sala Corporației meseriilor. Biblioteca avea pentru început o colecție de peste 200 volume cărți diferite, parte cumpărate de învățători, parte donate. Se adresa apelul către bunii români de a ajuta la mărirea fondului de carte.³

1. Constanța, VIII, nr.220, 7 martie 1899, p.2

2. Jurnalul Societății Centrale Agricole, 1906, pag.558

3. Albina, nr.25, 18 martie 1907, pag.6-7

La **1 martie 1924**, după cum scrie într-un anuar al timpului, Tortomanu era o comună rurală, cu patru sate: Derinchioi, Defcea, Geabacu, Tortoman, aparținând de plasa Medgidia. Locuitori: 1203. Primar: Nan Stan. Notar: Belciug Radu, învățător: Constantinescu Ioan, învățătoare: Constantinescu Eufrosina, Cojocar Aneta, Mocanu Stela. Bănci populare: „Speranța”, președine Ciocan Ilie. Cărciumari: Done Stan, cismari: Crăciun Stan, fierari: Petcu Tudor, Tihan Gheorghe. Industrie: fabrică Societatea anonimă „Mircea Vodă”. Proprietari de moșii: Boroș I.Ioan, Tortoman 250 ha, Cazacu Radu, Tortoman 200 ha, Done Ion, Tortoman, 150 ha, Done Nistor, Tortoman, 120 ha, Golea C, Tortoman, 100 ha, Tomoșoiu Aneta, Tortoman, 100 ha.

P.S.D.D. Gherontie, Episcopul Constanței

Solemnitatea numirii episcopului Gherontie de Tomis s-a făcut la **14 martie 1926**, în Palatul Mitropoliei, în prezența regelui Ferdinand și a principelui Nicolae. Cu acel prilej, P.S. Gherontie rostise câteva cuvinte: „Prin votul ce ați exprimat în aceste momente ați ales pe smerenia mea pentru înalta vrednicie de episcop al vechiului Tomis și Durostor – Constanța noastră de astăzi -, ați dat vechiului Tomis un alt Gherontius, pe lângă

cel care în veacul al IV-lea roman a reprezentat cu multă demnitate biserica Tomisului la sinodul al doilea ecumenic”.

La instalarea de la Catedrala din Constanța participase Nicolae Lapedatu, ministrul cultelor, și preotul Pișculescu, alias Gala Galaction.

Ion Nicodim la Paris

Un mare artist al Dobrogei, Ion Nicodim, s-a născut la Constanța la **26 martie 1932**. Are expusă o tapiserie murală de peste 40 metri pătrați în sala delegaților din Palatul Națiunilor Unite din New York, tema lucrării fiind inspirată din poemul “Cântarea României” de Tudor Arghezi. Deopotrivă pictor, poet, grafician, muralist, sculptor, cu o activitate susținută de peste două decenii la Paris, cu premii internaționale, cu lucrări aflate în mari colecții de artă din lume și în țară. A realizat câteva lucrări de ceramică cu înscrisuri olografe pe chiffon japonez, aparținând marelui filosof român Emil Cioran. “Arta lui Nicodim este o țesătură specială extrem de nobilă și rară,” scriu extaziați criticii Europei. Iar artistul declară cu orice prilej: “Eu sunt un om al locului, dobrogean chiar și atunci când lucrez la Paris”.

Ion Nicodim s-a întors acasă și a instituit burse pentru tinerii artiști, încurajându-le truda și cariera, a participat la viața culturală a cetății, refăcând drumul de glorie al artei constănțene.

24 martie 1932. La Palatul municipal din Constanța se desfășura o consfătuire care analiza situația făinii și a pâinii, problemă socială de maximă importanță în legătură cu prețul grâului, aflat într-o creștere spectaculoasă. Camera de comerț și industrie Constanța delega pe Leonida Moscu ca reprezentant legitimat pentru a

participa la discuții și a avea o atitudine solidară cu cauza comercianților orașului.⁴

Legea administrativă din august 1938 privind împărțirea administrativă a județelor țării este completată prin decizia din **16 martie 1939**. Noua delimitare a comunelor din județul Constanța s-a făcut în conformitate cu dispozițiile art.194 alin.III din Legea administrativă din 14 august 1938, prin consultarea obștiilor satești de către organele administrative respective. Tabloul de împărțire administrativă a județului Constanța din **16 martie 1939** cuprindea capitala județului: municipiul Constanța, din care făceau parte integrantă și localitățile Anadalchioi și I.C.Brătianu, 7 comune nereședință de județ: Carmen Sylva, stațiune turistică, Cernavoda, Eforie, stațiune turistică, Hârșova, din care făcea parte integrantă și localitatea Vadu Oii, Mangalia, stațiune turistică, Medgidia, Techirghiol, stațiune turistică, 109 comune rurale compuse din 202 sate. Față de vechea împărțire administrativă se redusese numărul comunelor rurale de la 112 la 109. Comuna Runcu se contopea cu comuna Pantelimon de Sus, spre a forma împreună o singură comună, Pantelimon de Sus, comuna Ștefan cel Mare se contopea cu comuna rurală Saligny spre a forma o singură comună, cu numele Saligny, comuna Valea Dacilor se contopea cu Ciocârlia de Sus cu reședința în Ciocârlia de Sus. Satul Dropia se deslîpea de la comuna rurală Dorobanțu alipindu-se la Cuza Vodă. Tortoman avea în componență Gherghina, Țibrinul și Tortoman.⁵

26 martie 1941. Prin Decretul-lege 3690, Teatrul Muncă și Voie bună își continuă activitatea în același spirit muncitoresc schimbându-și doar numele în Luptă și Lumină. Spectacolele organizate nu se fac pentru a aduce un venit artiștilor, ci în scopul de cultivare a maselor muncitorești.⁶

17 martie 1943. Ministrul afacerilor interne, general de corp de armată D.I. Popescu transmitea în teritoriu ordinul prin care obliga administrațiile locale să înființeze un serviciu de pompe funebre cu 2 clase (avuți și săraci) care să fie la dispoziția cetățenilor când au nevoie, pe un preț rezonabil și din cel mai redus. Societatea Sf. Ilie din Constanța vinde primăriei o garnitură de

4. Arhivele statului, fond Primăria Constanța, dosar 4, 1932, fila 6.

5. Codul general al României, vol.XXVII,București,Editura Alcalay, 1939,p.684-690

6. Arhivele statului, dosar 130,1941, fila 42

Nava Transilvania

doliu compusă dintr-un dric, 4 costume de haine din postav negru cu galon cu fir, pentru oameni, 4 costume de haine din postav negru cu galon cu fir pentru cai și 4 șepci funerare pentru oameni.⁷

8 martie 1945. Se înființează societatea anonimă "Marea Neagră", oficiu de agenție și aprovizionare al vapoarelor sovietice, străine și române. Actul constitutiv este semnat între Casabalian Avedis, cu 34 acțiuni, avocatul Alexandru Șteflea, cu 34 acțiuni, Moise Cohn, 34 acțiuni, Ștefan Stăncescu, 30 acțiuni, Muriatis Gherasim, 30 acțiuni, Herșcovici Lazăr, 28 acțiuni, Ion Ciucureanu, 2 acțiuni, Marcu Mihăilescu, 2 acțiuni, Mayer Izidor, 2 acțiuni, Luft Iohannes, 2 acțiuni, Moriatis Nicolae, 30 acțiuni. Textul este publicat în Monitorul Oficial (partea a II a) nr.110 din 18 mai același an. Capitalul social al "Mării Negre" era de 2 milioane lei, consiliul de administrație fiind compus pentru primii 4 ani din Al.Șteflea, Moise Cohn și Casabalian Avedis.

Martie 1947. Sosesc la Constanța primele ajutoare din Statele Unite ale Americii. Vaporul "Amndrew Stevenson" a transportat 700 vagoane de alimente pentru populația din zonele lovite de secetă. Primele 43 vagoane sunt repartizate la Iași. Operațiunile de primire-descărcare sunt supravegheate de reprezentanții Crucii Roșii Americane, C.A.R.S. și Y.M.K.A. - societate de ajutor umanitar din America.

Ajutoarele americanilor continuă în perioada următoare cu vapoare care descarcă la Constanța

200 tone porumb, 900 vagoane grâu, mei, ovăz, orz, floarea soarelui. Din Cehoslovacia sunt aduse 14 vagoane cu zahăr, din Franța 21 tone alimente și medicamente.

În același timp, vaporul "Transilvania" este încărcat cu cherestea și face primul transport din Constanța pentru Haifa. În schimbul celor 50 vagoane cu cherestea se importă cauciuc brut și prelucrat.

Sosește la Constanța profesorul Traian Săvulescu pentru a asista la sosirea ajutoarelor din străinătate și pentru a mulțumi muncitorilor pentru efortul depus. Ministrul a dispus să se dea fiecărei cantine din oraș câte 2.000 kg porumb. S-a interesat și de starea însămânțărilor dispunând ca 10 vagoane cu porumb pentru sămânță să fie expediat în Moldova.⁸

Tot în această perioadă se constituie comisia de recensământ și de stabilirea denumirii străzilor și numerotării lor. Delegatul Constanței se adresa în scris Institutului central de statistică cerând lămuriri "cum se vor trece gospodăriile din clădirile ocupate în întregime de ofițeri și soldați ruși care sunt în număr foarte mare".

30 martie 1990. A fost transmis ordinul Ministrului învățământului care numea conducerea administrativă provizorie a Universității "Ovidius". Ca rector era desemnat dr. Adrian Rădulescu. Alături de dascăli de la vechiul institut se aflau și cei de la marină, într-o primă tentativă de a fi împreună.

7. Arhivele statului, fond Primăria Constanța, dosar 11, 1943, fila 4

8. Arhivele statului, fond Primăria Constanța, dosar 30, 1948, fila 8

Presa românească în perioada 1945-1989 este tema celui de-al 14-lea Congres Internațional de Istorie a Presei organizat de către Asociația Română de Istorie a Presei, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, în parteneriat cu Societatea de Științe Istorice din România și Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina (Serbia), ce se va desfășura în perioada 24-25 septembrie 2021 la Galați.

Manifestarea urmărește valorificarea fondurilor documentare relative la apariția și evoluția presei comuniste, în timpul și după cucerirea puterii politice de către Partidul Comunist din România, la condiția jurnalistului, obligat să se supună directivelor impuse de către decidenții politici, la modul în care a funcționat cenzura, la schimbarea limbajului jurnalistice și apariția limbii de lemn, la relația dintre presă și puterea politică etc.

Direcții de cercetare:

1. Eliminarea pluralismului de opinie, în presă, de către regimul comunist.
2. Presa pro-comunistă în anii cuceririi puterii politice de către P.C. din România.
3. Confiscarea radioului public de către noua putere politică.
4. Noile tipare ale presei „progresiste”.
5. Teme de interes ale presei românești în perioada 1945-1989.
6. Condiția jurnalistului în perioada comunistă.
7. Programe editoriale.
8. Cenzură și autocenzură.
9. Relația presă-Putere, în perioada comunistă.
10. Televiziunea Română – între propagandă și divertisment.
11. Presa minorităților naționale, în perioada comunistă.
12. Aspecte comerciale ale presei românești, în perioada 1945-1989.
13. Divertismentul în presa românească din perioada comunistă.
14. Despre limba de lemn.
15. Jurnaliști de succes în media românească din perioada 1945-1989.

16. Presa studențească din România comunistă.

17. Dincolo de Cortina de Fier. Presa românească anti-comunistă.

18. Momentul decembrie 1989. Între manipulare și conflict.

Propunerile de participare vor fi trimise pe adresa: congresarip2021@gmail.com, până la data 15 iunie 2021, urmând ca până la data de 30 iunie 2021, Consiliul Științific al Congresului să comunice decizia, în legătură cu acceptarea/respingerea propunerii de participare.

Comunicările acceptate și susținute care au legătură cu tema și direcțiile de cercetare indicate vor fi publicate într-un volum, la o editură recunoscută, în coordonarea conf. univ. dr. hab. Cătălin Negoită. Comunicările acceptate și susținute care tratează alte aspecte de istorie a presei vor fi incluse în paginile Revistei Române de Istorie a Presei.

Consiliul științific al congresului este format din: Conf. univ. dr. hab. Cătălin Negoită, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Președintele Asociației Române de Istorie a Presei, Prof. univ. dr. Ilie Rad, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Prof. univ. dr. Ion Zănea, Universitatea din Oradea, Conf. univ. dr. hab. Gabriela Rusu-Păsărin, Universitatea din Craiova, Conf. univ. dr. Aurelia Lăpușan, Universitatea „Ovidius”, Constanța, Conf. univ. dr. Silvia Grossu, Universitatea de Stat din Moldova, Conf. univ. dr. Ioan David, Directorul Bibliotecii Academiei Române, Filiala Timișoara, Conf. univ. dr. Răduț Bîlbîie, Ministerul Educației Naționale, Conf. univ. dr. Vasile Ilincan, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, Conf. univ. dr. Gheorghe-Ilie Fârte, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Dr. Carmen Țăgșorean, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.

La fiecare ediție a congresului, filiala Dobrogea a Asociației Române de Istorie a Presei a fost reprezentată de un număr record de participanți. Ceea ce, sperăm, se va întâmpla și în acest an.

Probabil toate culturile pământului, fie că provin dinspre Orient sau dinspre Occident, mai vechi sau mai noi, susțin importanța moderației în orice activitate, o moderație care să conducă spre echilibrul care poate oferi armonie, atât exterioară, cât mai ales, interioară. Însă moderația este, de cele mai multe ori, o himeră, pe care omul secolului al XXI-lea și, cel mai probabil, ființa umană în sine, de oricând și de oriunde, o poate dobândi cu greu. Mai mult, odată obținut acest echilibru, pare cu mult mai dificilă păstrarea sa, mai ales prin prisma firii umane slabe, predispuse la exces și cu înclinații certe către dezvoltarea unor vicii.

Fie că este vorba despre zahăr, alcool, tutun, jocuri de noroc sau video, telefon/televizor/laptop sau orice alt gadget, cumpărături, sport ori bani, oamenii tind să exagereze în așa măsură încât să se modifice balanța împotriva echilibrului care promite armonie. Plăcerea oferită de oricare dintre acestea (și de multe altele, căci excesul poate surveni în orice formă) generează o dorință permanentă care necesită a fi satisfăcută, în manieră continuă, chiar fără măsură, ajungând, în mod imperceptibil, la un „prea mult”. Apar astfel o serie de întrebări – cum știm când e „prea mult”, cât înseamnă „mult prea mult”, cât de departe se poate extinde limita și cum e posibil să fie stabilit cu exactitate raportul dintre moderație și exces? De asemenea, cine dictează această limită? Este oare societatea cea care trasează linia de demarcație sau poate fiecare să își contureze propriile reguli, astfel încât să fie tangibile, deci practice și realiste? Iată o suită de interogații deseori trecute cu vederea întrucât excesul devine, deseori, parte firească a vieții.

Apare cu mult mai grav dacă excesul afectează sănătatea, cea fizică, sau cea mentală,

întrucât renunțarea nu mai apare ca un moft, ci ca o necesitate derivată din lipsa unei stări generale de bine, din lipsa tonului optimist și lipsa a ceea ce numim „chef de viață”.

Însă excesele nu apar din nimic. Cu siguranță, acestea acoperă anumite goluri, de cele mai multe ori, emoționale, anumite frustrări declanșate de evenimente negative din viață, de lipsa empatiei celor din jur, de însingurare și de eșec. Este cunoscută problema mâncatului emoțional, a fumatului pe fond nervos, la care se pot adăuga nenumărate alte activități care tind să devină „prea mult”. Perioada aceasta dificilă, iată, un an împlinit de la debutul pandemiei, a scos la iveală sentimente, gânduri și amintiri pe care unii nici nu știau că le au. Afundarea în muncă fusese benefic pentru a lăsa deoparte diverse temeri sau sentimente negative care acum au reapărut, pe fondul lipsei vieții sociale, al unui trai solitar, desfășurat în spatele ecranelor. Pandemia a fost (și poate este, încă) un prilej de introspecție sporită, o autoanaliză care a putut să releve atât părți bune, cât mai ales, părți mai puțin bune, deseori acoperite de excese, vicii sau dependențe felurite. Care ar putea fi soluția evitării exceselor? Probabil un prim pas este conștientizarea lor, acceptarea că nu e bine să petrecem ore în șir cu telefonul în mână. Apoi, să acceptăm că este nevoie de o schimbare, că golurile nu se umplu cu alte goluri, că gunoiul nu se aruncă sub preș, ci se elimină, clar și conștient. Să acceptăm micile bucurii ale vieții și să le folosim ca pansament pentru rănilor provocate de noi sau de cei din jur, cu speranța că vom putea dobândi o oarecare moderație în rutina zilnică care va putea oferi sufletului răgaz de binefaceri, loc cald și plin de mulțumire.

*Trofeul secțiunii Muzică Românească, din cadrul Festivalului Primăverii, desfășurat în data de 21 martie, a fost câștigat de eleva Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” Clara Lupea Perdivară, în vârstă de numai 8 ani!
Clara este eleva clasei de Canto Muzică ușoară, sub coordonarea profesorului Vadim Iftime.*

Foto: Lili SUMĂNARU